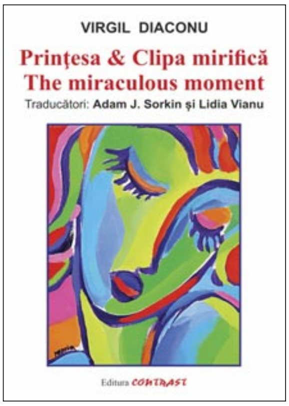
11 /261
Noiembrie 2024
Anul XXII

Cafeneaua literară

suplimentul ARTE POETICE

Octavian Mihail SACHELARIE: Între „Noua Cenzură” şi „Poliţia Gậndirii”. Despre progresismul actual

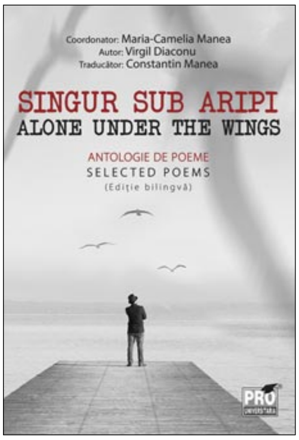

În volumul **PRINȚESA & CLIPA MIRIFICĂ – THE MIRACULOUS MOMENT**, tradus în limba engleză de către Adam J. Sorkin și Lidia Vianu (Editura Contrast, 2024), Virgil DIACONU adună cele mai reușite poeme de dragoste, dar și poeme cu tentă socială și protestatară, distribuite în primele două secțiuni ale cărții. În cea de a treia secțiune se află parabola *Dragoste și frumusețe*, un *Jurnal de nostalgii și răzvrătiri*, precum și *Tratat despre poezie* sau *Îndreptări pentru poetul tânăr*.

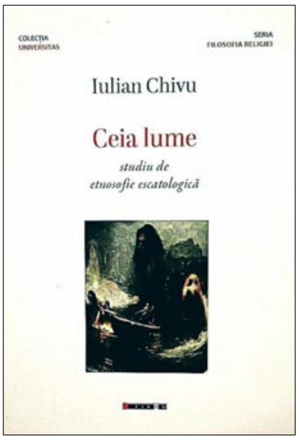
Virgil DIACONU a editat 26 de cărți, dintre care 15 de poezie în limba română, două cărți de poeme bilingve, română și engleză, o carte de poeme în limba germană, volume de filosofie și de estetică a poeziei, trei volume de anchete – *Poezia postmodernă. Anchetă*, 2015, *Poezia canonică românească. Anchetă*, 2020, *Poezia lui Eminescu în viziunea scriitorilor de azi*, 2024 –, două volume de exegeze biblice – *Biblia literară*, 2020, și *Biblia literară și dogmatică*, 2021.

Virgil DIACONU a obținut șase premii pentru cărțile de poezie și volumul de exegeze biblice, *Biblia literară*, acordate de către U.S.R. Poezia lui a fost foarte bine primită de către critica literară, despre ea scriindu-se peste o sută de cronici literare.

Antologia de poeme **Virgil Diaconu**, **SINGUR SUB ARIPI, ALONE UNDER THE WINGS**, ediție bilingvă, a apărut la Editura Pro Universitaria, București, 2023, într-o condiție grafică deosebită. Coordonator Maria-Camelia Manea, traducător Constantin Manea.

Ceia lume – studiu de etnosofie escatologică –, semnat de către Iulian Chivu, este un foarte documentat și cuprinzător volum, apărut la Editura EIKON, 2024, care se preocupă de problematica morții din diverse religii, hindusă, islamică, iudaică, creștină, de credința în Rai și Iad, de mitologiile thanatice din spațiul cultural românesc.

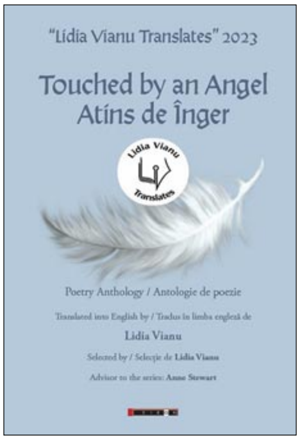
Iulian Chivu a fost profesor de limba și literatura română în Roșiorii de Vede. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România și autor al mai multor studii de etnologie și folclor, al unor volume de critică literară și a șapte romane. O activitate literară diversă și plină de substanță, care își cere un exeget pe măsură. **(Virgil Diaconu)**

Volumul de poezie **Die blaue Umarmung / Îmbrățișarea albastră**, semnat de **Virgil Diaconu**, tradus în limba germană de către poetul Christian W. Schenk (128 de pagini), a apărut de curând la „Independently Published", colecția „Dionysos", și se găsește deja în vânzare în Germania și pe Amazon.

Iată prezentarea făcută de către Christian W. Schenk: „Pentru Virgil Diaconu, versurile sunt porunca supremă, iar cuvântul, cu multele sale valențe, este dulcele chin în nesfârșita căutare de imagini și adevăruri noi. Poeziile sale sunt ca o vibrație a existenței noastre istorice, completând diversitatea eternă a umanismului cu noi atribute și adevăruri. Poeziile sunt bine echilibrate, cu accente metafizice pentru a surprinde mai bine destinul ființei. Esența ființei umane împletită cu iubirea și natura joacă un rol central: principiile lor domină nu doar condițiile pământești și cosmice, ci și arta și istoria existenței naturii umane. Noul profil estetic independent pe care Virgil Diaconu îl reprezintă în literatura română se reflectă în acest volum într-un mod deosebit".

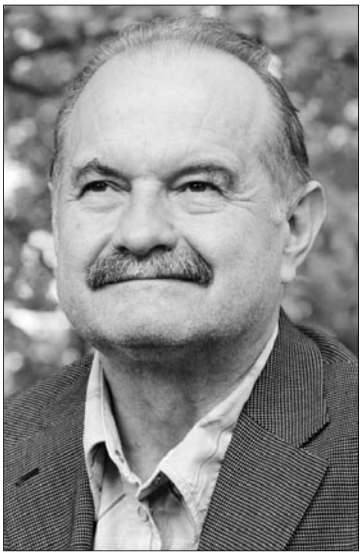
EDITURA EIKON a lansat la Bookfest (2 iunie 2024) volumul **TOUCHED BY AN ANGEL / ATINS DE ÎNGER, Poetry Anthology / Antologie de poezie**, Translated into English by / Tradus în limba engleză de **LIDIA VIANU**. Selected by / Selecție de Lidia Vianu, Advisor to the series: **Anne Stewart** (Editura „Eikon", 2024, 448 p.).

În volum sunt cuprinși poeții care au câștigat concursul organizat de către Lidia Vianu, distribuiți astfel: **I.** Virgil Diaconu, Nicolae Silade; **II.** Toma Grigorie, Emil Dinga, Ionuț Calotă; **III.** Ion Haineș, Zenovie Cârlugea, Felix Nicolau, Eugenia Țarălungă, Ionel Bota, Șerban Codrin Denk, Nicu Ilie, Zoia Elena Deju, Lucian Domșa, Tincuța Horonceanu Bernevic, Ana Ionesei, Emanuel Pope, Alice Popescu. Cartea se poate comanda la: https://www.librariaeikon.ro/poezie/1717-touched-by-an-angel-atins-de-inger.html

ION SIMUȚ

Cele mai bune romane românești ale noului mileniu

Continuăm investigaţia (ancheta) începută în numărul 9 al „Cafenelei literare" despre cele mai bune romane româneşti apărute din 2000 încoace. Solicitam atunci un răspuns care să aleagă zece astfel de romane, precizând că excludem ideea de top şi acceptăm un număr variabil, apropiat de zece, pentru a avea cu adevărat în faţă un eşalon valoric reprezentativ.

Dificultatea de a răspunde provine în primul rând dintr-un scrupul de onestitate: nimeni nu poate pretinde că a citit toate romanele româneşti apărute din 2000 încoace. De aceea, răspunsurile trebuie acceptate pornind de la premisa că aleg cele mai bune romane din ceea ce a citit cel care se încumetă să răspundă. Deci, opţiunile au o inevitabilă doză de relativism şi subiectivitate. Înţelegând astfel condiţiile preliminare, prin raportare la propriul volum de lectură, specific fiecăruia, trebuie să le acordăm respondenţilor prezumţia de onestitate: aleg cele mai bune romane dintre cele pe care le-au citit. E cât se poate de firesc. Ceea ce nu înseamnă că răspunsurile nu au doza lor de relevanţă (pentru că e vorba de cronicari literari activi în prezent), după cum nu înseamnă nici că sunt înafara oricărei discuţii (ca orice opinie). Ele ne oferă posibilitatea unei comparaţii între opţiuni şi gusturi diferite, din care rezultă, totuşi, un numitor comun. Dar ar fi prea devreme acum pentru concluzii. Avem nevoie de mai multe opinii.

Recapitulare: în numărul 9, din septembrie 2024, al revistei „Cafeneaua literară" am răspuns şi eu, alături de Nicolae Bârna şi Adrian Dinu Rachieru; în numărul 10, am analizat romanul *Sala de aşteptare* de Bedros Horasangian, parte dintr-o posibilă selecţie.

Două cuvinte despre cei care răspund acum. Iulian Boldea este redactor-şef la revista „Vatra" şi susţine cronica literară la revista „Apostrof". Victor Cubleşan este redactor la revista „Steaua", unde susţine cronica literară de proză. Mircea V. Ciobanu este redactor-şef la Editura „Ştiinţa" din Chişinău, cronicar literar la revistele „Viaţa românească" şi „Luceafărul de dimineaţă".

Aşteptăm în continuare alte opinii.

Iulian Boldea:

Între cele mai reuşite romane publicate după anul 2000 aş aminti următoarele (în ordinea alfabetică a autorilor):

Gabriela Adameşteanu, *Fontana di Trevi*,
Ştefan Agopian, *Fric*,
Mircea Cărtărescu, *Solenoid*,
Magda Cârneci, *FEM*,
Cristian Fulaş, *Ioşca*¸
Dan Lungu, *Sînt o babă comunistă*,
Marta Petreu, *Acasă, pe Cîmpia Armaghedonului*,
Andreea Răsuceanu, *Vântul, duhul, suflarea*,
Octavian Soviany, *Viaţa lui Kostas Venetis*,
Lucian Dan Teodorovici, *Matei Brunul.*

Victor Cubleşan:

Am iniţiat şi eu anchete de genul „cea mai bună/remarcabilă carte/povestire etc. etc". Acum fug de aceste anchete pentru că, dincolo de amuzamentul de a parcurge diferite topuri, la fel cum lecturăm la cafea clasamentul săptămânal al etapei, relevanţa lor este limitată. Există cărţi foarte importante care nu sînt neapărat foarte bune, există cărţi relevante care sînt scrise prost şi există cărţi scrise extraordinar care nu au făcut o vîlvă prea mare. Dacă este să vorbim despre romanele româneşti de după anul 2000 discuţia este complexă şi, cu siguranţă, nu se rezumă la 10 titluri. Şi, pentru a fi cîrcotaş pînă la capăt, de ce să luăm anul 2000 ca reper? Ar fi mai firesc să operăm tăietura la nivelul anului 1989 – este, totuşi, momentul care a marcat o schimbare radicală în ce şi cum se poate scrie şi publica. Dar, pentru că astfel de topuri au întotdeauna darul de a stîrni comentarii şi discuţii contradictorii extrem de interesante (chiar şi atunci cînd sînt anvelopate în aura de scandal), am să îmi aduc şi eu obolul. Cu menţiunea, desigur, că lista pe care o propun este valabilă într-o seară de marţi. Duminică, cu un alt tonus, aş alege poate alte titluri. Am să le enumăr alfabetic.

1. **Gabriela Adameşteanu, *Voci la distanţă*,** 2022. Pesemne cel mai bun roman de după 1989 al uneia dintre cele mai importante prozatoare din literatura noastră în ultima jumătate de secol. Un roman dens, de mare fineţe psihologică, explorînd metamorfozele lăuntrice produse sub comunism, dar şi mergînd pe tema imigraţiei şi emigraţiei. Un roman care mi-a rămas foarte bine ancorat în memorie.

2. **Simona Antonescu, *Chiajna din Casa Muşatinilor*,** 2023. Un roman cuminte, în sensul în care este o reîntoarcere spre forma binecunoscută a romanului istoric. Romanciera merită un loc pe această listă pentru că a contribuit serios la revirimentul romanului istoric românesc (prin mai toate romanele semnate) şi a readus spre autorii români un grup important de cititori.

3. **Mircea Cărtărescu, *Theodoros*,** 2022. Să fiu cinstit, cred că toată lumea este de acord că romanul definitoriu pentru Cărtărescu este volumul I din *Orbitor*. Dar, fiind apărut înainte de 2000 nu își găsește locul aici. Cum un top de acest gen nu are cum să îl lase pe dinafară pe cel mai cunoscut scriitor român în viaţă, romanul colorat şi uşor exotic, perfect încadrabil în maniera binecunoscută a autorului se potrivește foarte bine ca substitut.

4. **Petru Cimpoeşu, *Simion liftnicul. Roman cu îngeri și moldoveni*,** 2001. Un roman emblematic al unui romancier excepţional, dar care pare oarecum uitat şi nu știu de ce. Cred că Cimpoeșu este printre foarte puţinii noștri autori care au reuşit să surprindă România lor contemporană cu acurateţe și fără partipriuri stridente. Fineţe, nerv, un prozator pe care îl îndrăgesc și respect.

5. **Gheorghe Crăciun, *Pupa russa*,** 2004. Un roman care continuă să facă impresie. Într-un fel definește o epocă, nu pe cea despre care povestește, ci pe cea în care a fost scris, concentrînd oarecum toate obsesiile (teoretice, istorice, sociale) unei generaţii care a marcat decisiv proza noastră din ultimele decenii. Nu ştiu dacă l-aş reciti cu aceeaşi plăcere ca acum 20 de ani, dar nu am cum să îl uit.

6. **Radu Pavel Gheo, *Noapte bună, copii!*,** 2010. Pesemne că Gheo este cel mai bun romancier din generaţia mea. Mai este și printre primii publicaţi de Polirom cînd s-a lansat *Ego*, colecţia care a avut un impact deosebit asupra prozei noastre. Romanul pe care îl reţin aici ar fi putut să fie romanul unei generaţii. Nu a reuşit, dar rămîne un roman mare şi un jalon. Recunosc că îl (re)citesc întotdeauna cu plăcere pe prozator – şi asta ar trebui să fie suficient.

7. **Florina Ilis, *Cruciada copiilor*,** 2005. Am ezitat, pentru că sînt foarte convins că Florina Ilis îşi are locul în top. Îmi plac mai multe romane, unul îmi displace și sînt foarte convins că vor mai fi destule alte titluri. L-am reţinut prin urmare pe cel care a făcut-o cunoscută. Dintr-un motiv evident – este un roman foarte bun.

8. **Alexandru Vlad, *Ploile amare***, 2011. Cel mai bun roman al celui mai bun stilist și, îndrăznesc să o spun, prozator dintre optzeciști. Alexandru Vlad nu are o operă foarte întinsă și mai este și parţial uitat în acest moment. Dar volumele sale vor rămîne, pentru că nu pot fi date la o parte. Acest roman rămîne un jalon. Dincolo de scriitura remarcabilă a autorului.

9. **Varujan Vosganian, *Cartea șoaptelor***, 2009. S-ar putea argumenta că nu este un roman pur-sînge. Desigur, dacă cineva ar putea să definească ce înseamnă un roman pur-sînge. Apariţia sa a fost neaşteptată şi fericită. O carte frumoasă, care inevitabil îţi rămîne încrustată în memorie. Pesemne că este capodopera lui Varujan Vosganian, care nu ştiu dacă va putea ieși vreodată din umbra acestui titlu.

10. **Radu Ţuculescu, *Povestirile mamei bătrîne***, 2006. Cel mai bun roman al prozatorului este și cel care reuşeşte să propună o relocalizare a realismului magic într-o nouă formulă românească. Un roman cu umor și culoare care pune în valoare constanta de mare rezistenţă a prozei noastre: arta povestirii.

11. **Mihai Zamfir, *În așteptare***, 2020. Chiar dacă trișez, este un roman care mi-a plăcut atît de mult și este atît de bine scris încît nu pot să îl las pe dinafară. Cu atît mai mult cu cît este, pesemne, cel mai bun roman care surprinde momentul 1989. Şi este unul dintre romanele pe care le tot recomand spre lectură prietenilor.

Nu doar că am depăşit lista, dar ar fi imposibil să nu trec aici, în continuare, o serie întreagă de autori care, într-o altă seară ar fi ajuns pe listă. Şi romane care reprezintă puncte importante în traseul istoriei literare contemporane. Sau care, pur şi simplu mi-au plăcut. Sau au marcat un moment aparte. Fără nici un fel de ordine anume: Marta Petreu, *Acasă, pe Câmpia Armaghedonului*; Gabriel Chifu, *În drum spre Ikaria*; Dan Lungu, *Sînt o babă comunistă*; Ioana Baetica Morpurgo, *Imigranţii*; Iulian Ciocan, *Iar dimineaţa vor veni ruşii*; Lucian Dan Teodorovici, *Cel care cheama câinii*; Doina Ruşti, *Homeric*; George C. Dumitru, *Rupturi*; Cristian Fulaş, *Fâşii de ruşine*; Dora Pavel, *Bastian;* Tatiana Ţîbuleac, *Vara în care mama a avut ochii verzi*; Adrian Schiop, *Soldații. Poveste din Ferentari.*

Mircea V. Ciobanu: Zece romane basarabene ale noului mileniu

Nu am să fiu deloc original şi nici măcar tare util. Poate, mai curând, complementar altor opinii. Cu toate deschiderile – inimaginabile până mai adineauri – există nişte limite fizice între literatura din Basarabia (Republica Moldova de azi) şi literatura din ţară. Cărţile circulă, dar mai greu. Ca şi înainte de 1859, ne despart nu atât distanţele sau frontierele, cât vămile.

Aşadar, ar trebui (recte: îmi propun) să aleg nişte cărţi ale basarabenilor, demne de atenţia cititorului român de pretutindeni. Să fie romane, să fie recente. Am şi acest criteriu de performanţă pe care nu trebuie să-l caut mult: dacă cititorul din România nu este deloc văduvit de cărţi bune (cât face numai lipsa cenzurii!), fie ale autorilor din ţară, fie traduse din alte limbi, ce l-ar face să renunţe la multe lecturi la îndemână şi să caute romanele basarabenilor? În acest sens, ridicând ştacheta, îmi asum o responsabilitate mare: voi atenta la timpul potenţialilor cititori care mă vor crede pe cuvânt. Şi aici explicaţia că sunt (doar) preferinţele mele subiective nu mă salvează. Dar să nu întind vorba.

1. **Aureliu Busuioc, *Hronicul Găinarilor***. Un roman care rescrie istoria ţinutului în culori mai puţin eroice, mai puţin martirologice, mai puţin solemne. Dimpotrivă, o parafrază ironică şi sarcastică, o replică la dulcegăriile sadovenian-druţiene. Deşi a fost şi până în

2000 unul dintre puținii scriitori basarabeni care nu a avut complexe și probleme cu limba română (poezie ironică, modernă; romanul *Singur în fața dragostei*, piesa *Radu Ștefan, Întâiul și Ultimul*, o comedie istorică postmodernistă avant-la-lettre, comparabilă cu *Răceala* lui Marin Sorescu, dar scrisă cu nouă ani mai devreme), totuși cele mai bune cărți le-a scris după șapte decenii de existență pământeană: *Lătrând la lună*, *Pactizând cu diavolul*, *Spune-mi Gioni*, *Hronicul Găinarilor*, *O sumă de cuvinte*.

2. **Emilian Galaicu-Păun, *Țesut viu. 10X10***. Am putea deduce și de aici o istorie, mai recentă, mai curând o autobiografie romanțioasă, doar că aici principalul erou nu este protagonistul (personajul-narator), ci limbajul. În materie de experiment, de oferte de noi paradigme, de la poezia în *3D* la romanul tatuat (țesut) cumva pe propriul corp (cum să nu-mi amintesc de „Omul desenat" al lui Bradbury?) și la toate exercițiile posibile, el e un campion absolut nu doar în Basarabia, ci și în tot spațiul literelor românești. Cine caută materie literară mereu înnoitoare, aici o găsește.

3. **Liliana Corobca, *Caiet de cenzor***. Liliana a depășit deja nu doar spațiul basarabean, ci și cel românesc, dovadă fiind traducerile în diverse limbi și colocviile naționale și internaționale. Debutând cu un roman metaliterar (despre scrierea la negru a romanelor), Liliana Corobca s-a manifestat cu romane de emoție și expresie socială: *Kinderland* (scurta capodoperă despre copiii abandonați ai satelor basarabene), *Capătul drumului* (un roman despre deportări), *Buburuza* (o istorie tulburătoare a persoanelor cu dizabilități). Dar cred că cel mai bun este *Caiet de cenzor* (mă bucur că a fost tradus și, sper, va face concurență traducerilor *Kinderland*-ului). Cunoscându-i munca de cercetare în arhivele crimelor comunismului, eram convins că reproduce o istorie reală și am fost surprins să aflu că e o ficțiune. Recomand cartea oricui se interesează de istoria comunismului în România, convertită în ficțiune artistică.

4. **Lorina Bălteanu, *Legată cu funia de pământ***. O carte despre evadare din țarcul tradiției. Poeta din noul val, post-sovietic, inclusă de Eugen Lungu în antologia *Portret de grup* (echivalentul basarabean al antologiei optzeciste a lui Mușina), a abandonat poezia după primele succese editoriale, ca să revină peste câteva decenii cu un model de scriitură dezinhibată, memorii nescrise, probabil, convertite la proza autenticistă, dublată de experiența post-umanismului și a noului realism grotesc. Un roman adunat din secvențe/poeme/amintiri, deci fragmentar, dar cu o scriitură cursivă și care se citește dintr-o răsuflare.

5. **Tatiana Țîbuleac, *Vara când mama a avut ochii verzi***. Deși publicul cititor e mai mult interesat de cel de al doilea roman, *Grădina de sticlă* (inclusiv, pentru că are Premiul Uniunii Europene), explicat și prin interesul pentru o epocă de tranziție, ruso-moldovenească, apoi moldo-rusă, apoi românească, în istoria recentă a Basarabiei, mie îmi place primul ei roman. Nu este autobiografic, dar este foarte literar, foarte poetic. O baladă despre mamă și copil, dar amintind mai curând de Salinger (de altfel, *De veghe în lanul de secară* e tot un poem).

6. Cea mai tânără în toată echipa asta de doamne, **Valentina Șcerbani** (nu am pus prea mulți tineri pe listă?), a scris un roman intitulat ***Orașul promis*** (tot un fel de vis de evadare din mediul rural „la oraș") care mi-l amintește, cel mai mult, nu pe un literat, ci pe un cineast: Tarkovski. Imagini, deloc grațioase, dar estetice (în siajul „florilor de mucigai", ca să dau un reper literar), parcă decupate din *Copilăria lui Ivan*, din *Andrei Rubliov*, din *Călăuza*. O scriitură fluidă, precisă, expresivă.

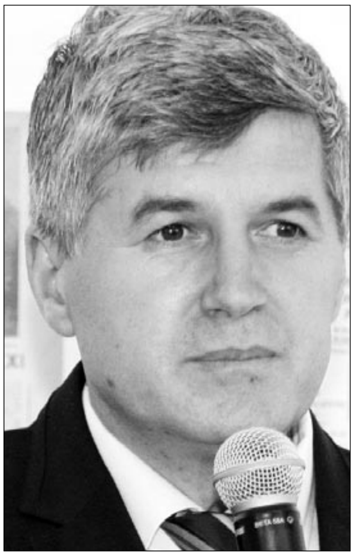
7. Și, dacă am dat-o pe tineri, o recomandare: **Alexandru Popescu, *Montana***. Au mai urmat două romane despre care nu pot să vă spun nimic, dar *Montana* merită citit fie și pentru construcția convingătoare (autorul e un debutant în literatură, dar e un jurnalist experimentat), dar și pentru o penetrare într-un spațiu despre care nu știm aproape nimic, deși e în preajma noastră: protagonistul (ca și autorul, de altfel) e un transnistrean care a ajuns să lucreze jurnalist în Europa (în Marea Britanie), dar care e nevoit să revină la baștină, trecând prin coșmarul unor aventuri suprarealiste, decupate parcă din distopiile cinematografice ale vreunui Hitchcock.

8. **Dumitru Crudu, *Margareta noastră***. În pofida succesului – cel puțin la critica de specialitate – a romanelor *Măcel în Georgia* (despre epoca destrămării URSS), *Un american la Chișinău* (Moldova în tranziție), *Ziua de naștere a lui Mihail Mihailovici* (ziua ocupării Basarabiei de ruși în 1940, dar jucată, pur literar, în varii ani ai istoriei zbuciumate a acestui ținut), recomand pentru lectură cel mai sincer, mai autentic (și autenticist, dacă vreți) roman al lui Dumitru Crudu: *Margareta noastră*. Pornind de la niște amintiri despre poetul proscris Eugen Cioclea, apoi speriat, probabil, de... până unde pot merge sincerităților, romancierul a evocat o serie de tablouri antologice din lumea artistică de la Chișinău, terasa Uniunii Scriitorilor devenind unul dintre personajele memorabile.

9. **Val Butnaru** este, în ultimul timp, cel mai prolific romancier, după cum acum câteva decenii era cel mai prolific dramaturg. Nu am reușit să-i citesc toate aparițiile recente, dar oscilând între o istorie convertită la parabolă (*Manuscrisul lui Zografi*) și o saga despre Basarabia ultimului secol (*Patimile după Iov*), aș alege ***Hypnotic***, un roman pur-sânge, în care autorul se joacă liber cu istoria, reconfirmând micul adevăr al lui Eco: orice faptă istorică bătută în cuie poate fi amendată de noile descoperiri (de exemplu, am putea afla că Napoleon n-a murit pe insula unde a fost exilat, ci a fost furat de serviciile secrete engleze, pe când adevărul literar imuabil că nefericita Anna Karenina, în universul imuabil al lui Tolstoi, va avea un sfârșit tragic). De altfel, chiar cu Napoleon pe insula Sfânta Elena începe și romanul lui Val Butnaru, dar istoria ne va duce și ne va aduce peste tot unde curge imaginația și logica literaturii.

10. Dar dacă am început cu generația '60, vom încheia tot cu ea. **Serafim Saka, *Pe mine mie redă-mă***, un „roman-fapt", o istorie a intelectualității basarabene din ultimele decenii, povestită pătimaș, subiectiv, polemic și provocator.

Generația '60 - generația socialismului (ep. 38)

Ana Blandiana, într-un interviu acordat revistei ARGEȘ în 1972 (nr.3, p.3), spunea: „mă întreb... dacă despre niște poeți atît de deosebiți între ei se poate vorbi ca despre un grup cu trăsături și caracteristici comune. Nu e vorba de un grup sau de un curent literar, ci de o efervescență poetică, divergentă, complexă, unde fiecare își reprezintă propria direcție. (...) Comun între noi este doar punctul de pornire, epoca, și faptul că o obligăm să se privească în noi". Comun a fost punctul de pornire, da, și anume cântarea, după puterile fiecăruia, a socialismului.

Constantin Abăluță a văzut în galaxii linia comunismului

Părerile despre valoarea poetică a lui Constantin Abăluță sunt împărțite. Dacă Nicolae Manolescu, în „Istoria" sa critică a literaturii române, îl expedia la „autori de dicționar" – și acolo îl găsim, în câteva dicționare, nu și în istoriile literare de după 1990 –, în schimb, Ion Pop spune următoarele: „Poet foarte productiv, Abăluță s-a impus totuși cu o anumită dificultate printre scriitorii reprezentativi ai generației '60". Într-adevăr, s-a impus târziu, a avut și norocul longevității, dar reprezentativ nu credem că este. Pentru generația socialismului, însă, este un nume important peste care nu putem sări.

Constantin Abăluță s-a născut la 8 octombrie 1938 (îi urăm „La mulți ani!), la București. A absolvit Liceul „Dimitrie Cantemir" și Institutul de Arhitectură „Ion Mincu" din Capitală, în 1961. A lucrat ca arhitect la ICRAL București (1961-1968) și arhitect diriginte la Casa de modă „Venus" (1968-1969). În 1969, la 31 de ani, după a treia carte, demisionează, alegând calea grea a scriitorului liber-profesionist.

A debutat pe când era student, la 15 noiembrie 1958, în revista „Luceafărul", cu trei poezii: „Popas la Hiroșima" (antiamericană, fiindcă la finele celui de-al Doilea Război Mondial, S.U.A. au detonat prima bombă atomică asupra Hiroșimei, îngrozind o lume întreagă), „Dimineața" și „Colocviu cu natura". A mai publicat, ulterior, versuri în „Gazeta literară", „Steaua", „Viața românească", „Vatra" ș.a.m.d. A fost și un harnic traducător, în colaborare cu Șt. Stoenescu sau Gabriela Abăluță.

De pildă, la 1 aprilie 1959, în „Luceafărul", publică poezia „Poem despre Donca Simo". O nouă poezie propagandistică, Donca Simo (n. 1910 – d. 8 iunie 1937) fiind o fostă membră a P.C.R. din ilegalitate, participând la organizarea tipografiei ilegale a P.C.R. Acuzată în procesul de la Craiova, din 1936, a fost condamnată la opt ani de închisoare. A murit la închisoarea Văcărești. În cinstea ei, străzi, grădinițe, o țesătorie și o casă de cultură din București și din țară au primit numele de Donca Simo. Se vede că Abăluță cunoștea bine istoria P.C.R. și a închinat versuri patetice unei eroine a partidului. Faptul nu trece neobservat. Mihu Dragomir, în articolul „Tineri poeți în paginile revistei <<Luceafărul>>", în numărul pe ianuarie al „Luceafărului" din 1961, îl prezintă și pe Constantin Abăluță, alături de Constanța Buzea, A.I. Zăinescu, Adrian Munțiu, Aurora Conțescu și Ion Țârlea.

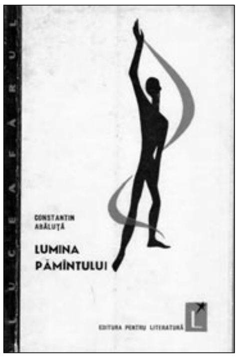
Deși a publicat relativ puțin în reviste în acea perioadă, în 1964, Constantin Abăluță debutează cu un volum de versuri, „Lumina pămîntului", cu o prefață de Nina Cassian, în celebra colecție șaizecistă „Luceafărul". Nina Cassian arată că „un anumit lirism intelectual, aproape programatic, îl deosebește, în această etapă, de alți colegi de generație" (deja se vorbea de noua „generație"). „Folosirea predilectă a noțiunilor abstracte, mai arată Cassian, caligrafierea ideii nude, fără ornamentație și culoare, menține, totuși, aceste versuri în zona poeziei, datorită subtilității multor observații, a organizării lor în viziuni sugestive și a vibrației lor emoționale". Unde va fi văzut emoții Cassian, nu știm, volumul fiind o sumă de abstracții. Poate în „Un poem pentru Marcos Ana", un poet spaniol comunist încarcerat timp de 23 de ani în timpul dictaturii generalului Franco (a fost eliberat în 1961). De la Donca Simo la Marcos Ana, Abăluță dovedindu-se a fi un bun cunoscător al mișcării comuniste internaționale, pentru că, altfel, aceste nume nu spun nimic în prezent. Iată un fragment din „Un poem pentru Marcos Ana": „Trec liber pe străzi ducînd cu mine/tăcerea-ncordată-a tovarășilor, o coloană/imensă/de strigăte reținute, scrîșnite,/și eu nu sînt decît strigătul lor răspicat,/un glas ca un ecran lat, luminos".

În volumul „Lumina pămîntului", Abăluță „cântă șantierul, noile cartiere, bucuria muncii", scrie, în 2004, Laurențiu Hanganu (în „Dicționarul General al Literaturii Române"). Dar nu e numai atât. Mai bine l-a surprins Mihai Ungheanu în „Scînteia tineretului" (la 20 mai 1964), când recenzează volumul de debut al lui Constantin Abăluță. Versurile îi par lui Mihai Ungheanu a fi „programatice, căci descriu o lume al cărei cod moral este acel al muncii (de preferință aceea de constructor), în care schelele proiectate pe cer, zidurile în ascensiune, șantierele și cei care le pun în mișcare, femeile așteptându-și bărbații de la muncă, sentimentul de fraternitate al muncitorilor care se întorc obosiți seara de la lucru sunt motive poetice preferate".

Da, Constantin Abăluță scrie, pe linia proletcultismului, diferit față de alți congeneri, punând accent pe construcția socialismului, arătând, ca arhitect, că întreaga țară e un vast șantier. Ciclul „Luminile orașului" e dedicat șantieriștilor. Astfel, vechiul e zugrăvit în poemul „Cartiere obscure":

„Cartiere obscure, mărginașe,/unde orașul se pierde, se dizolvă,/și miroase-a iarbă crudă, și praful se ridică/în urma pașilor noștri învăluindu-ne/în aura lui pămînteană./Case-aplecate, garduri de lemn și undeva/o cișmea și-o cană cu smalțul albastru/legată cu lanț – și apa curgînd,/șopotind peste pietre-nverzite de mușchi./O, apa, cișmeaua la care se-adună/noaptea tîrziu cîțiva muncitori/neștiuți, întorcîndu-se acasă din schimb -/și-și vorbesc cunoscîndu-se parcă,/și beau zgomotos, și-n mîinile lor/lumea e limpede, limpede”.

În „Suflul șantierului”, poetul încearcă o descriere amănunțită a muncitorilor: „Parcă miroase-a mortar și pe fețele lor/se clatină umbrele subțiri ale schelelor;/mîinile lor mari populează toată încăpereaa,/se odihnesc pe genunchi, se sprijină/pe umerii tovarășului/cu siguranța unor cărămizi bine așezate”. Abăluță vorbește, în mai toate poeziile, despre mâini, cărămizi, lumină, soare, excavatoare, betoniere, blocuri. Acesta e universul său poetic. „Așezăm cărămizi./Mortarul curge ușor, se strecoară,/pătrunde în goluri, cuprinde, unește,/și zidul ce crește e viu, e-un țesut/în care mortarul e sîngele.// Așezăm cărămizi...” Sau: „Să vină mai aproape uruitul excavatoarelor/și betonierelor,/să simțiți în nări mirosul de var și vopsele,/de scîndură proaspăt dată la rindea și de fier/încins la sudură,/să vină pînă la voi praful de ciment/să vă mînjească obrajii și mîinile -/o, nu vă fie teamă, vă veți spăla mai tîrziu/în geamurile înalte ale noilor blocuri”. Pare un reportaj pus în formă de poezie, dar numai poezie nu e, chit că până și macaralele sunt... melancolice: „Lîngă silueta înaltă, ușor melancolică, a/macaralelor,/acești poeți ce merg legănîndu-se cu capul în/nori,/dar construiesc vise trainice și încăpătoare/în care oamenii să se regăsească, să se simtă/bine.” Regăsim aici, clar expusă, arta poetică a lui Abăluță. Poetul vremurilor noi, deși par cu capul în nori, totuși ei „construiesc vise trainice”, au un rost mobilizator, arată direcția către care constructorul trebuie să meargă, spre o lume în care toți oamenii „să se simtă bine”.

În poezia „Cîntec deplin”, poetul imaginează o „seară de mai. Trec prin noul cartier/de la marginea orașului...//strada aceasta îmi atinge ființa -/și-n jurul ființei mele noile blocuri se grupează/firesc”. Nu sunt lăsați la o parte nici muncitorii agricoli. „Soarele trece cu tălpile goale/prin lanuri înalte de grîne./Dezbrăcat pîn› la brîu, printre spice, ajută sevele să se ridice,/și pămîntul ce-l caalcă în urma lui/aromește a pîine” („Pîinea”). În poezia ce dă titlul volumului, „Lumina pămîntului” aflăm aceleași teme: „Ați pus o cărămidă/și apoi alta,/și alta și alta...//ridicați-vă mîinile, și-o coroană uriașă/să-mbrace pămîntu-n lumină,/lumina, lumina pămîntului, mîinile voastre/ridicate în sus ca o uriașă trăsură de unire/între pămînt și soare - /(pămîntu-i ca și soarele:/ori e al tuturora de-o potrivă,/ori nu mai este al nici unuia)”.

Întrucât nu mulți vor cere la bibliotecă acest volum, vom mai da citate ilustrative, ca să nu creadă cineva că am căutat acul (proletcultismul) în carul cu fân! Lucrăm, obiectiv, cu materialul clientului. „Eroica” e un poem vast, în mai multe părți. Are drept motto un „Cîntec revoluționar”: „La Doftana, unde toți pereții/Strigă suferinți,/Număr pașii, ceasurile vieții,/Comuniștii-nchiși.//În bezna celulei de osîndă/Viața nu s-a stins./Soarele, credința în izbîndă,/Dogorește-aprins!”. Urmează, cinematografic, cum o duc comuniștii închiși la Doftana. „O celulă. Piatră și fier./Din cînd în cînd, lama subțire/a unei raze de soare/tăind în două singurătatea.//Uită-te bine/și vei vedea alunecînd pe ea/izvoare și grădini înflorite,/peisaje cunoscute, zîmbetul și strîngerea de mînă/a tovarășilor. La rîndul tău/trimite tovarășilor încrederea ta.../O celulă. Piatră și fier./Un singur om, o rază de soare...// Știi de ce te-au adus aici. Ar fi vrut/să te vadă-n genunchi – arbor frînt.../Ai tăcut. Printre buze sîngele era singurul/cuvînt/șoptit încet, zvîcnit din cînd în cînd,/roșu închis scăpărînd pe buze – să înțeleagă/că-i singurul răspuns, și dincolo de el, o lume/întreagă...//Îți cărau trupul/prin ganguri întunecoase, cotite,/pe scări cu trepte înalte de piatră,/prin tăcerea aceasta plină de igrasie...//(Ultima scrisoare, mamei)/Azi dimineață/mi-au spus că mă vor împușca,/m-au lăsat să-mi revin înadins,/ca să-mi fie moartea mai grea.//Tu, mamă, să nu plîngi, să nu tremuri,/privirile să nu ți le apleci în pămînt./Va veni un vînt și-o să-ți spună/că nu mai sînt...//Și să nu plîngi – de moarte -/ne apără o stea înfiptă-n zare.//(Glasul unui tovarăș)//Luați seama, călăi, sub orașele voastre/e sîngele lui, un izvor care sapă,/lavă ce clocotește gata să se reverse;/luați seama, sîngele lui/a întîlnit sîngele atîtor eroi -/și toate temeliile voastre/sînt șubrede.// (Închinare)//Cînt pașii voștri care-au adunat în celula îngustă,/ca-ntr-un nucleu, toate drumurile comunismului/(o, cîți pași au sîngerat pentru-aceasta!),/ drumurile acestea larg izbucnind,/drumuri pe care am ieșit în lumină// Uite, văzduhul e-un strigăt albastru/din pieptul comunismului înălțat -/un strigăt de izbîndă, sub bolțile lumii/rotindu-se,/rotindu-se neîncetat”.

Lucrurile sunt clare. Și Abăluță a cântat comunismul. Și zborurile în Cosmos ale sovieticilor, în ultimul ciclu din carte, „Cosmonaut” („racheta/a fulgerat un drum nou (...)/o linie nouă în palma deschisă a galaxiei:/linia comunismului.” Abăluță e un original, el cântă comunismul cosmic.

În următorii zece ani, mai publică șapte volume de versuri, rupându-se de proletcultism, dar cota nu-i crește, dimpotrivă. În 1974, Eugen Barbu îl desființează în a sa „Istorie polemică”: „Să vedem cu ce se distrează poeții? Poeții scriu, cum face Constantin Abăluță în volumul <<Piatra și alte poezii>>, unde nu s-ar spune că nu am găsit și lucruri notabile, dar ce ne facem cu aberațiile de genul: <<dacă te-am iubit în letargie/în zilele marinarilor înecați pe ocean/dacă pentru toate mișcările tale/mă adresam ierbii celei mai neajutorate/și zidurile dărăpănate prin care copii/priveau ca prin ochean/darr ce să mai spun despre mîinile mele/care-ți erau supuse armate>>”. În anul 1975, Al. Piru îl critică dur în istoria sa: „Cazul lui Constantin Abăluță este ilustrativ pentru impasul în care ajunge un amator (autorul e arhitect) dispus să se ia după moda zilei în poezie”. Amator, deci, cu precizarea că nu mai era arhitect, se ocupa exclusiv cu scrisul. Evoluția regresivă este descrisă astfel de Piru: Constantin Abăluță scrie „în mod obișnuit într-o proză care se poate citi de la cap la coadă sau invers cu același rezultat” (în „Poezia românească contemporană. 1950 – 1975”).

Dar Abăluță scrie în continuare. Scrie și în prezent, fiind considerat de cei care nu i-au citit opera în întregime drept un mare șaizecist. În anul în 2019, i s-a acordat cel mai important premiu literar din România, și anume Premiul Național de poezie „Mihai Eminescu”. Din motive de sănătate, nu a putut ajunge la Botoșani, așa că juriul, condus de Nicolae Manolescu, a decis să-i retragă premiul și acesta să fie acordat altui poet nominalizat. „E jenant pentru mine, e jenant pentru ei”, a declarat atunci Abăluță. A rămas, însă, „în cărți”, fiind propus la Premiul național „G. Bacovia” din 2024, ratat și el, fapt ce dovedește că nu se ține cont de trecut, dar nici de ceea ce scrie în prezent...

Jean DUMITRAȘCU

Școala de literatură, un experiment eșuat? (Cei doi Labiș)

Recent (4-5 octombrie a.c.), la Suceava şi Mălini, s-a desfăşurat o nouă ediţie (a 56-a!) a Festivalului-concurs de poezie „Nicolae Labiş”. Dincolo de longevitate (în pofida răuvoitorilor), dincolo de bogata recoltă a laureaţilor (impunând, de-a lungul anilor, nume rezistente în peisajul liric), Festivalul s-a revitalizat şi prin secţiunea dedicată cărţilor de poezie trimise spre jurizare (apărute în anul precedent), *Cartea festivalului* bucurându-se de un premiu consistent. E un bun prilej, credem, să ne reamintim de meteoricul Labiş, un poet-adolescent care, în anii grei ai proletcultismului, sub asaltul negurilor dogmatismului, a desferecat izvoarele lirismului. Şi de a repune în discuţie soarta Şcolii de literatură. Paradoxal, deşi experimentul a eşuat din perspectiva îndoctrinării, ea a dat literaturii noastre, prin vitaminizare culturală („post-şcolarizare”), nume grele, începând, fireşte, cu Labiş.

*

Cu puţin înainte de a ne părăsi, Marin Ioniţă ne-a dăruit o a patra ediţie, revăzută şi adăugită, a cărţii sale despre „fabrica de scriitori” (*Kiseleff 10: fabrica de scriitori*, 2018), acolo unde ucenicise în două reprize / înregimentări, stând aproape doi ani (1952-1954) în preajma lui Labiş; fără a-i fi fost prieten, preciza, şi fără a absolvi, de fapt, faimoasa şcoală, „o scufie cu zorzoane”, ctitorită după model sovietic. Şi din care „n-a mai rămas nici arhiva”.

Încât, născută dintr-un stăruitor îndemn, cartea lui Marin Ioniţă, cel fără diplomă şi fără repartiţie, eliminat ca „element necorespunzător”, narează – ca martor şi protagonist – despre această „fermă de tip special”, încercând, ne asigură, să „se ţină de adevăr”, reconstituind imaginea unei lumi care a fost, o epocă în care „stăpână pe ţară era frica”. Marin Ioniţă, cu har portretistic, îşi povesteşte amintirile, fiindcă „trebuia să spună cineva povestea asta”. Recunoscând că experimentul a eşuat, falimentul *Şcolii de Literatură şi Critică literară „M. Eminescu”* fiind „întâiul mare rateu de cadre” (Ioniţă 2018: 214). În pepiniera de scriitori de pe Kiseleff, într-un mediu sterilizat, îndopaţi cu ideologie, urmau a creşte *copiii partidului*, ostaşi pe frontul luptei de clasă. Or, după cinci ani, Şcoala a fost desfiinţată (implicit o recunoaştere a eşecului) şi Marin Ioniţă reuşeşte, sublinia Alex Ştefănescu, prefaţatorul opului, „o transmisie în direct din epoca stalinismului” (Ştefănescu 2018: 6), creând „o puternică impresie de viaţă”. Avem astfel şansa de a ne întâlni cu figuri care, ulterior, au marcat cursul literaturii noastre. Sau au sigilat destine, precum „directorul cel mare”, Petre Iosif, „nume de două ori biblic”, în epocă un Dumnezeu al celor ce se şcoleau în *arca de la Şosea*, avizând sancţiuni sau eliminări. De numele lui se leagă – ca „operă importantă” – mesajul de abdicare al regelui Mihai I (sursa: Paul Georgescu) şi, desigur, eliminarea lui Marin Ioniţă însuşi; „el (regele) a fost dat afară din ţară” iar semnatarul acestor preţioase însemnări a zburat din Şcoala de Literatură, fireşte, tot pe baza înscrisurilor lui Petre Iosif, care ar fi fost „cele mai însemnate creaţii literare ale lui” (Ioniţă 2018: 359).

Evident, Labiş, mereu anturat, beneficiind de un vag protecţionism sadovenian, era disputat de toţi colegii, încât Marin Ioniţă nu ezită să vorbească despre „Labiş şi ceilalţi”**) Preţioasă, cartea lui Marin Ioniţă (1929-2018) aduce la lumină chipuri de altădată, vorbind despre „prinţesele comunismului” şi „cele trei sirene” (Maria Banuş, Nina Cassian şi Veronica Porumbacu), despre „două embleme” (Labiş şi Tomozei), despre Dan Deşliu şi Labiş, despre „asaltul ardelenilor” sau închipuind, cu observaţii de reţinut, „vieţi paralele” (Lucian Raicu şi Nicolae Stoian). Reamintindu-şi de coşmarul Hoajă, directorul politic şi de studii, la examenul de „materialism diabolic”. Şi luând viaţa de la început după ce reuşise la Filologie, la Universitatea din Bucureşti (1956-1960). Întrebându-se „ce a mai rămas din prozatorul socotit cel mai talentat din serie”, volumul lui Marin Ioniţă dă un răspuns convingător, oferindu-ne tocmai imaginea *şcolii*, împiedicând „dispariţia ei definitivă din paginile unei Istorii zbuciumate”. Iar dacă am întocmi o listă a celor trecuţi pe-acolo (aproximativ o sută), „porniţi cu toţii de prin diferite sate”, vom reţine nume importante, infirmând ipoteza eşecului. Neîndoielnic, experimentul a eşuat din perspectiva diriguitorilor politici, şcoala neasigurând „armata de condeieri devotaţi”, exceptând, desigur, „zeloşii, veleitarii şi fripturiştii”. Stăpână peste acest carusel de imagini este, însă, Aurora Cornu, cu efigia proiectată „într-o lumină boreală”, pe frontonul palatului de la Şosea, reînviind, cu abur erotic, amintiri din lumea umbrelor.

). Labiş instrase deja în legendă. Prins în turbionul unui timp convulsiv, dramatic şi utopic, fracturând Istoria, el, copilul teribil al poeziei noastre, „a ars scurt şi orbitor”, scria T. Vianu, la zece ani de la moartea poetului. Şi tot el adăuga, cumva enigmatic: Labiş, eternul copilandru, „şi-a priceput vremea”. În ce sens oare? Ca poet iluzionat, angajat, „lacom de idei”, luându-şi în serios investitura, purtător de cuvânt al unui ev brutal, lozincard, incandescent? Sau, dimpotrivă, ca ins dezamăgit, incomod, de o lucidă candoare, riscând a deveni – în clocotul evenimentelor – *celălalt Labiş*? Evident, n-ar fi putut ocoli temele epocii, într-o vreme în care, plăsmuind *o lume nouă*, poetul, „cu ochii grei de vis”, ne asigura că „elanul nu poate fi ucis”; că, în clocotul „luptei măreţe”, asaltat de o furtună de patimi, înţelegea că ţara „îşi căuta drumul” (v. *Eu am intrat*...) Dar faţă de corul osanaliştilor, faţă de verbiajul şablonard, îmbătat de festivism şi agitatorism, Labiş pare distonant. Îşi dezvăluie febra lăuntrică („spiritul adâncurilor”), e cutreierat de pusee haiduceşti în „noaptea fierbinte a tinereţilor” sau contemplă, răscolit, peisajul calcinat, dezolant. El scrie „ca dintr-o răsuflare”, observa Lucian Raicu, *mobilizând umanul*, aducând o undă proaspătă, interogativă, într-un climat dogmatic, sufocant. Un suflu idealizant animă

stihurile labişiene şi, concomitent, sesizăm o „progresivă îndepărtare” (cf. Gheorghe Grigurcu) faţă de reţetarul epocii. „Întrebările chinuitoare se pârguiau pe rând” (v. *Drumul meu*), încât Labiş, indubitabil, urma a se despărţi de „viziunea candid infantilă”, cum însuşi mărturisea. În doar câţiva ani, Labiş se va maturiza brusc, denunţând prostia poleită sau „poruncile gângave”. Ineditele ne îngăduie să vizităm atelierul poetului, să descoperim chipurile lui succesive, cercetând „fondul secret” (deceptiv, defensiv) al poeziei labişiene, despărţindu-se de fariseism şi demagogie. Nominalizat, ca exemplu negativ, în *Raportul* lui M. Beniuc la Congresul breslei (18-23 iulie 1956), poetul, însoţit de „amici”, supravegheat etc., ar fi avut, uşor de bănuit, o soartă grea. Dificil de spus, însă, cum ar fi evoluat acest „perfecţionist ingenuu”, cum l-a văzut Mircea Coloşenco, încercând o evadare din „cercul ideologic”. Oricum, *paradigma labişiană* uimeşte prin cutezanţele precocităţii, anunţând „un caz dublu”. Labiş, cu elanu-i juvenil, un genialoid devenit, prin siguranţa de sine, „mentor”, s-a manifestat decomplexat şi, negreşit, a fost pizmuit, trezind îngrijorare. A fost el *lichidat* dintr-un ordin ocult (Cârlan, 2016 : 12), alungând orice dubitaţie? Atitudinea posterităţii, livrând etichete în conflict, s-a manifestat contradictoriu, sub povara şocului emoţional al accidentului, lăsând chestiunea nedezlegată. Poetul însuşi, privit cu circumspecţie, „analizat” în şedinţe inchizitoriale, hoinar pe la diverse gazde (G. Mărgărit, I. Băieşu, L. Raicu, Lucian Pintilie, Aurel Covaci) dorea o evadare în Covasna, la prietenul Imré Portik, anunţată într-o epistolă, convins că trebuia să dispară „din faţa şi ochii lor”. De aici s-a tras concluzia că „s-a hotărât suprimarea lui” (Ştefănescu, 2016 : 4), criticul promiţând şi dovezile unei *crime politice*. Important e, însă, că proiectul lui Tomozei, prin râvna atâtor devoţi, prinde chip editorial. Scotocind neobosit *arhiva Labiş*, Nicolae Cârlan, socotit „singurul specialist autentic în editologia labişiană” (Voncu, 2009 : 24), tipărea, în 2013, *Opera magna* şi mai apoi *Poezii inedite* (2015), ca „ultime recuperări”, oferindu-ne *oglinda integrală*; rămânând, totuşi, în „zariştea aproximărilor”. Fiindcă oglinda e „fără margini precis trasate”, neputând şti cum ar fi configurat (editorial) poetul însuşi acest patrimoniu. Prietenii de altădată (L. Raicu, Aurel Covaci, Eugen Mandric, Savin Bratu), cei care au „organizat” sumarul *Luptei cu inerţia* (1958, primul volum postum) i-au urmat vag doleanţele, şi ele vag formulate în *Oferta de publicare*, adresată de poet *Editurii tineretului*.

Curios, întrebarea dacă meteoricul Labiş s-a împlinit bântuie încă. G. Călinescu l-a considerat „un poet pe deplin exprimat”, deşi vârsta la care a dispărut îl fixa într-o tinereţe perpetuă. Să ne amintim că acele „certe făgăduinţi” (dibuite în 1951) i-au îndemnat pe ieşeni, la sugestia lui Constantin Ciopraga, să-l aducă în „dulcele târg”; că teribilul adolescent a grăbit prin juvenila sa poezie reîntâlnirea cu tradiţia, spărgând tiparele epocii şi risipind molozul versificărilor teziste. „Eu sunt spiritul adâncurilor” – clama junele poet, plin de impetuozitate, revărsându-şi energia polemică cu o invidiabilă prospeţime, deopotrivă muzicală şi discursivă. *Poetul-adolescent* asculta glasul epocii, dar nu respecta canoanele producţiei proletcultiste. Înscris, fatalmente, în „plasma stilistică” a acelei epoci, el deschidea o nouă perspectivă, contaminată de intertextualizare. Inocenţa vizionară, emblema neoromantică, saltul la metapoezie fac din Labiş un ferment, primenind lirica noastră. El a întinerit poezia şi având „tristul noroc” de a muri tânăr, îşi frângea traiectoria printr-o moarte simbolică. Sincer, impetuos, împrăştiind poeme înflăcărate, era animat de o credinţă. Plecând copil de-acasă, a crezut în comunism (ca „lume nouă”), aducându-şi obolul; dar salvarea sa, ca poet, „nu stă în sinceritate, ci în talent” (Anghel, 2014 : 175). Prins în vârtejul istoriei, lansând îndemnul *luptei cu inerţia*, condamnând „îmburghezirea” („trântori prelinşi în noua casă”) poetul dovedea, de fapt, un fond insurgent. Labiş n-a fost un versificator oportunist, ca atâţia. El n-a acceptat rolul docil de executant, aliniindu-se la o ideologie. Caracterul afirmativ al liricii sale ţine şi de resortul polemic, dorind *a rescrie* repertoriul tematic, injectând prospeţime şi revitalizând, prin comuniune sufletească, locurile comune ale epocii. Asaltat de nelinişti, era un dezamăgit. Ameninţat cu închisoarea risca să devină întâiul disident dintre scriitori în „lumea nouă”. Moartea sa (care a fost văzută ca o jertfă) l-a salvat oare? Sau, dimpotrivă, nu i-a oferit răgazul de a se desprinde din „capcana comunismului” (cum zicea Aurel Covaci, fostul coleg de cameră).

Indiscutabil *poet revoluţionar*, Labiş a spart gheaţa proletcultismului. Trăind „în miezul unui ev aprins”, el s-a război cu inerţia şi compromisul, căutând izvoarele purităţii şi condamnând trădarea prin minciună, abandonul conştiinţei morale. A fost el un poet comunist, cum susţinea G. Ivaşcu? Aderarea sa la idealul comunist, crede Alex Ştefănescu, trebuie considerată ca „o iniţiativă”. Prin intensitatea participării şi prin inocenţa vârstei, tânărul poet (rămas un poet al tinereţii) se aruncă în beţia visării, animată de furtună şi senin, risipind „o frumuseţe disperată şi cutremurătoare” (Perpessicius). Virginal în spirit (zicea Nichita), poetul din Mălini se vădeşte un recalcitrant, cu purtări puţin ortodoxe, anunţând, parcă, o reeditare a revoltelor istratiene. Ciclul *Omului comun* marchează o altă etapă în scrisul labişian şi îngăduie, în subtext, şi o descifrare a motivaţiei schimbării. Aderând la un crez, descoperind poezia chiar şi în „dura sforţare omenească” şi, neapărat, în „frumuseţea curată” a naturii, Labiş – ca poet angajat – nu acceptă macularea. Or, trezindu-se la realitate, el e cuprins de frământări şi interogaţii, încât amintitul ciclu poate fi şi un „proces verbal al unei confruntări lăuntrice” (cf. Laurenţiu Ulici). Versul labişian, în care „citeşti ca într-un suflet” (cum s-a observat), flagelează pe cei care „în noua rânduială şi-au căutat culcuş”, pe „trântorii ascunşi după stindarde”. Adolescentul-poet glorifică puritatea, obligat să constate că „topindu-se, zăpezile murdare se vădesc”. Descoperind *divorţul dintre realitate şi utopie*, trece la un ton sumbru. *Lupta cu inerţia*, despărţindu-l de aerul jubilativ al „comunismului romantic” este un veritabil *manifest*, propunând *un alt Labiş*. Nu e vorba, evident, de o formulă coerentă, ci de o febrilă căutare, tot în numele demnităţii şi purităţii, accentuând nota reflexivă. Poetul era în drum spre *altceva* şi un caiet verde (aflat la Savin Bratu şi pierdut la cutremur, în ’77) conţinea, se pare, astfel de poeme dinamitarde, întorcând pe dos ştiutele clişee, congelate de manualele şcolare. *Ultimul Labiş*, interesat de „omul comun”, se desparte de modelele poetice, dar, cu deosebire, se detaşează de „pactul politic”, descoperind, cu suflet tânăr, „tragica beţie a toamnei” şi „braţele de aer ale clipei”; şi, mai ales, presiunea prezentului lozincard, întinând frumoasele idealuri.

Semnalând accentele de răzvrătire – ca temă dominantă a discursului labişian (subversiv) –, Ioan Holban propunea o *reevaluare* a poetului din Mălini, demersul său contrazicând percepţia „oficială”, convenţională, fixată în / prin circuitul didactic (Holban, 2015 : 26). Şi „rezolvată”, regretabil, în anii postdecembrişti, prin eliminarea lui Nicolae Labiş din manualele şcolare. Recitindu-l cu grija inserţiei în context, descoperind congruenţa cu climatul şi „canonul” poetic al epocii, să nu uităm „evadările” sale din estetica proletcultistă (sau „iluminările” sale, cum le numise Dan Mănucă), insistând pe dimensiunea simbolică şi ambivalenţa poeziei labişiene, descifrând, surprinzător, un „al doilea strat”. *Rebelul Labiş*,

deviind de la „făgaşurile instituţionalizate", merită, indiscutabil, acest efort exegetic. El a marcat generaţia „luptei cu inerţia", sigilată de inocenţă şi exuberanţă, traversând „era entuziasmului"; cu toţii doritori să se afirme, talentaţi şi neştiutori (cf. Lucian Raicu). Poemele timpurii ale lui Labiş probează acest lucru. Mai târziu, vocea sa lirică, câştigând „dreptul de a gândi", se schimbă, încărcată de reflexivitate; dar acest *mai târziu* (care se suprapune, aproape, cu începuturile) nu suprimă candorile virginale şi prospeţimea matinală ale acestei lirici, doritoare să dezvăluie „toate durerile lumii". După cum nimeni nu poate contesta „zonele de retorică" în care se zbate ea. Poetul dispărut la 21 de ani, fără a fi avut, astfel, „şansa" disidenţei şi timpul cizelării, nu înseamnă doar „o trecere". Legenda labişiană conservă această vibraţie pură, temperamentul de luptător, sacrificiul şi inocenţa şi, în ultimă instanţă, răspunde chiar nevoii noastre de mituri. Fiind vorba despre o operă „întreruptă" (cu brutalitate, de un destin nemilos), broderia speculativă exploatează tocmai legenda; nu pare posibilă o lectură desprinsă de tragismul sfârşitului, cu „iz mioritic" (observa Mircea Tomuş) şi o aură mitic-tragică. Ce se salvează din acestă operă, fatal inegală, cu relief accidentat, va hotărî timpul, adică noile generaţii de cititori care se vor apropia de Labiş. Fiindcă poetul, iute clasat drept un „ideolog" obedient, are dreptul la o *relectură*, într-un context al recepţiei calme, reaşezând valorile, descoperindu-i, poate, lirica erotică „prebărbătească" (cf. Valeriu Cristea) sau semnificaţia inversă a atâtor texte dinamitarde.

Cât priveşte soarta autorului Labiş (autor casabil, chiar „expirat", după unii), ea depinde, decisiv, de testul lecturii. Fenomenul Labiş legitima o generaţie, redescoperind lirismul şi refăcând legăturile cu o tradiţie boicotată. Iar C. Regman (Dan Costa) nu ezita să afirme, în 1956 (!), că „generaţia sa nu va întârzia să se recunoască pe sine" (v. *Viaţa Românească*, nr. 5/1956). Resurecţia lirismului, ieşirea din somnul dogmatic, părăsind erotica de partid (cu inerentul triumfalism al epocii), transfigurarea unor teme bătătorite (de epic festivist, lozincard, şablonard) au căpătat, prin scrisul labişian, prospeţime, branşate la „viaţa clocotind în vers", angajând dezbaterea morală. Mai mult, Labiş s-a dovedit „fecundator prin absenţă", recunoştea Mircea Cărtărescu (e drept, prin 1981). Această *iradiere*, estompată după seismul decembrist, ridică o serie de întrebări pe care n-ar trebui să le ocolim. E vorba, negreşit, de *un poet angajat* şi de o poezie de mare sinceritate şi intensitate, exprimând o epocă; fără a fi, însă, doar poezia unei epoci, oferindu-ne „expresia versificată a unei ideologii politice". Mai mult, Labiş însuşi recunoştea că adolescenţa e şi „soră cu marile greşeli".

În scurtul răgaz ce i s-a dat, poetul, la cei abia „douăzeci de ani şi încă unul", impunea prin teribila forţă de creaţie, uluitoare prin întindere şi varietate, vestind noua poezie. Iar bogăţia ineditelor nu face decât să confirme fabulosul său laborator, acolo unde, în masa manuscriselor, Lucian Raicu descoperea o „dezordine dureroasă". Dar noutăţile, câte se vor mai ivi, nu vor putea schimba imaginea poetului, prins într-o tranziţie frântă, cu „destin poetic rezect" (cf. Vl. Streinu). Sinceritatea labişiană, mobilizatoare, slăvind retorica angajării („să împlinim cu suflet") vira periculos spre o altă, mijindă, poetică (rimbaldiană, închinată „încâlcitului ştrengar, Arthur"). Încât, alături de Ion Simuţ, putem conchide că „citit azi, Nicolae Labiş nu e un mare poet, dar, dacă îl raportăm la context, ne dăm seama că ar fi putut să fie" (Simuţ, 2015 : 14). Totuşi, el vestea trecerea de la o sensibilitate (inocentă) la poeticitate, ca asumare lucidă a travaliului liric; „efectul Labiş" (cf. Marin Mincu) a reorientat receptivitatea, odată cu reîntoarcerea prigonitului eu poetic, deschizând pârtie postlabişienilor. Oricum, Labiş, o febrilă conştiinţă interogativă, brusc maturizată, vorbea în numele unei generaţii; poezia sa, sublinia Iulia Murariu, nu poate fi judecată din perspectiva unui accident existenţial: „Ea există ca atare, nu ca promisiune şi nu poate fi restrânsă la poezia aservită politicului" (Murariu, 2010 : 6). Şi M. Ungheanu era ferm: „Nicolae Labiş este un poet autentic, iar acest fapt rămâne hotărâtor" (Ungheanu, 1996 : 21), dincolo de orice prezumţii postume, iscate sau degrevate de „povara manualului".

Labiş, scriau D. Micu şi N. Manolescu în *Literatura română de azi* (1944-1964), este „autorul unei lecţii de poezie"; el ar fi fost, potrivit aceloraşi, mai însemnat în consecinţe, decât în valoare absolută (Micu, Manolescu, 1965 : 143). Să fie Labiş doar un potenţial mare poet? În fond, nici Gh.Grigurcu, deşi recunoaştea indelebila amprentă labişiană, nu credea altceva, din moment ce părea convins că „izolatul Labiş" nu a lăsat o posteritate. *Efectul Labiş* este însă dublu: opera, valoroasă în sine, se însoţeşte cu exemplul labişian (contagios), atins de fiorii maturizării, trăind, cu adolescentină candoare, o experienţă esenţială: *luarea în posesie a lumii*. Sfera de influenţă labişiană s-a repercutat, cu impact decisiv, asupra unei promoţii literare, vădind afinităţi de sensibilitate. Sechelele epicizării fortuite a liricii făceau victime, atleţii proletcultului manevrau criteriile de clasă (primitiv înţelese) ajustând astfel literaturii noastre un chip străin de propria-i substanţă. Era dorită eliberarea de servituţile momentului.

Rolul lui Labiş, poetul-meteor, pare, încă, neverosimil. O operă, „până la un punct adolescentină" (cf. Daniel Dimitriu), „tensionată până la incandescenţă" (cf. L. Raicu), aderând sau refuzând cu fermitate, clarificatoare (pentru sine, în primul rând) devine o confesiune lirică energică, proaspătă, contagioasă. Ca *poet angajat*, respingând „cârja metaforelor fade", Labiş a fost, negreşit, cântăreţul Revoluţiei, şi, în egală măsură, pe suportul analogiei revoluţie / creaţie, prin tatonările sale, a revoluţionat lirismul, dinamitând limbajul „omogenizat" (prin tematism dirijat şi clişeistică inerţială). Şi chiar, posibil, „întâiul condei disident" (cf. Gh. Grigurcu).

Adrian Dinu RACHIERU

NOTE:

Anghel (2014): Petre Anghel, *O istorie politică a literaturii române postbelice*, Editura RAO, Bucureşti.

Cârlan (2016): Nicolae Cârlan, *Relevanţe şi semnificaţii*, Editura *Lidana*, Suceava.

Grigurcu (1999): Gheorghe Grigurcu, *Amurgul idolilor*, Editura *Nemira*, Bucureşti.

Holban (2015): Ioan Holban, *Poezia lui Labiş, azi*, în *România literară*, nr. 47-48/13 noiembrie 2015.

Ioniţă (2018): Marin Ioniţă, *Kiseleff 10: fabrica de scriitori*, ediţie revăzută şi adăugită, Prefaţă de Alex Ştefănescu, *Corint Books*, Bucureşti.

Micu, Manolescu (1965): Dumitru Micu, Nicolae Manolescu, *Literatura română de azi* (1944-1964), Bucureşti, 1965.

Murariu (2010): Iulia Murariu, *Poezia lui Nicolae Labiş*, Editura „George Tofan", Suceava.

Simuţ (2015): Ion Simuţ, *Nicolae Labiş între Maiakovski şi Rimbaud*, în *Cultura*, nr. 46/2015.

Ungheanu (1996): Mihai Ungheanu, *Generaţia Labiş – decimare lentă*, în *Noua revistă română*, nr. 8-9/1996.

Voncu (2009): Răzvan Voncu, *Poezia lui Labiş, azi* (Prefaţă), în volumul Nicolae Labiş, *Moartea căprioarei* (cronologie: Margareta Labiş; repere critice: Ana Munteanu), Editura *Minerva*, Bucureşti.

Scrisul la gazete. Cărți citite la Târgoviște. „Trăiesc doar în micile spaţii în care pot iubi.”

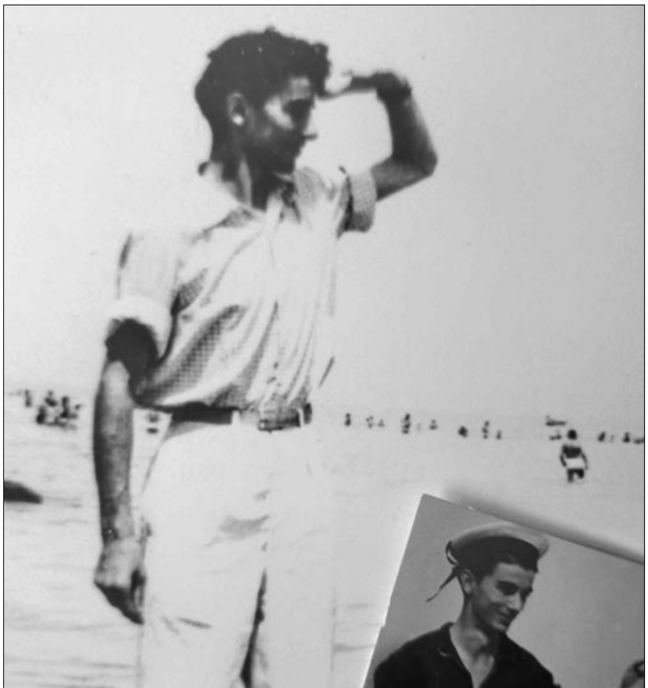

Expoziția găzduită, de curând, de Muzeul Scriitorilor Dâmbovițeni, „Gheorghe Tomozei - un poet Suav anapoda” (o expoziţie de Cleopatra Lorinţiu şi Ionuţ Vulpescu), mi-a răscolit în timp ce alegeam texte, sortam manuscrise şi fotografii, împachetam obiecte de expus în vitrine, multe amintiri. Viaţa şi cariera poetului este flancată mereu de publicistica lui.

Cine o să se apuce să facă inventarul publicisticii lui Tomozei va avea de lucru, nu glumă!

Tentația scrisului „la gazetă” a venit peste copilul Tomozei și apoi predolescentul ambiţios, iar când a ieşit cu patalama de scriitor de la Școala de Literatură, scrisul la gazetă a devenit o nevoie imperioasă, o necesitate, o pasiune înrobitoare.

Știu că la un moment dat, către 50 de ani, se tot plângea că a scris toată viața la gazetă (ca să se întrețină), sinceră să fiu cred că avea nevoie mai degrabă să își justifice pasiunea compulsivă de a fi publicat în jurnale. Adică în prezent. Orgoliosul adolescent a rămas cu această mare satisfacţie secretă.

Ultima vacanță de elev: Gheorghe Tomozei la țărmul Mării Negre (1951).

Abia în mai 1985 descrie mai în amănunt episoade legate de copilăria lui marcată de război, sărăcie. *„Sînt unul dintre oamenii ce s-au născut într-o casă fără cărți. Am copilărit în Bucureştii ce aşteptau cu groază izbucnirea războiului, apoi în Bucureştii războiului, mai apoi în Bucureştii ruinelor. Am schimbat multe case (privilegiul oamenilor săraci!) până să trec pragul clasei întâi la Școala primară Mașina de Pâine și chiar în acel an – 1943 - copilul care eram încă nu întîlnise cartea.*”

Mica familie migrează însă către Târgoviște, acolo copilul intră la școala primară și încet, încet ajunge fascinat de învățătură și printr-un noroc conjunctural ... chiar la cărți. Căci de unde și-ar fi putut permite familia sărăcăcioasă să-i cumpere copilului cărţi! Iată cum a intervenit destinul:

„...cărţi minunate, pe care un noroc nemăsurat mi le-a adus sub lampa (cu gaz) în Tîrgoviște, unde mica mea familie migrase între timp. Orașul era plin de biserici, ruinuri date primăvara cu var(!) și plin cu cărți. Bibliotecile învățătorilor mei de la Școala numărul Unu și ale profesorilor de la Liceul Ienăchiță Văcărescu (devenit

Părinţii: mama, Franța Stăncescu, și tatăl care îl adoptase pe poet dându-i numele de Tomozei.

vreo zece ani Bălcescu, Văcăreştii fiind socotiţi „boieri exploatatori” şi redevenit Văcărescu, după reevaluarea boieriei lor culturale) le puteau umili, prin cantitate, dar şi prin gust ales, pe cele ale unor universitari dăruiţi cam peste noapte cu înalte titluri. Din când în când aceste biblioteci erau „epurate” de tomuri ticăloase şi Nea Costică, brav servitor al liceului, le încărca în căruţa lui trasă de-o gloabă şi le ducea să le arunce în nişte gropi, pe prundul Ialomiţei. Coperţile, de pildă, erau vândute cizmarilor. Contra unui ciocan de secărică puteai „deturna” căruţa spre propria-ţi ogradă şi atunci Nea Costică îţi arunca peste gard, ca pe lemne, dar cu gesturi prudente, câteva braţe pline cu cărţi”.

Întâmplarea e cumva uluitoare, în plin îngheţ dogmatic, când cărţile autorilor esenţiali sunt aruncate la topitorie, copilul sărăcuţ de la Târgovişte are în mâini texte de Kogălniceanu, colecţia revistei lui Haşdeu (*Revista Nouă*), volume din seria de documente Hurmuzachi, cărţi de poezii de Vlahuţă, Artur Stavri şi Şt.O. Iosif. Iată întâmplările uimitoare ale vieţii! Mărturisind această amintire uimitoare, Tomozei avea să scrie mai târziu:

„Cu această mărturisire ajung la... naşterea bibliografului care sunt. De la acest episod mi-am pierdut calitatea de simplu (şi virginal) cititor, devenind un „complice” al lumii cărţilor, un îndrăgostit de Semiramidele tiparniţelor, legat prin respiraţie şi sânge de „pohta ce-am pohtit”: să vreau să devin şi chiar să ajung şi chiar să rămân scriitor.”

Filigran

Scrisul la gazetă avea aşadar să îi însoţească viaţa toată. În 1969, la întrebarea aceluiaşi Adrian Păunescu: „Cartea dumitale *Filigran* conţine articole publicate în ziarul *Munca*, într-un ritm aproape inimaginabil, zilnic. Ce ţi-a venit să scrii articole?Ai mai putea face asta?”

Iar poetul, subjugat de plăcerea scrisului la gazetă, spune: *„Nu e o noutate. Aşa făceau gazetărie „bătrânii” noştri. Pe vremea când articolul de ziar nu era botezat ca acum cu odiosul nume de... material. Scriind zilnic mi-am obligat peniţa la un mai mare efort literar şi mi-am reconfirmat ideea răspunderilor civice pe care scriitorul le are în viaţa colectivităţii. Da, sînt gata să-mi reîncep experienţa dacă redactorii şefi cu care voi lucra vor avea nobleţea elementară de a nu se amesteca în ceea ce ar fi confesia mea diurnă*”, se destăinuie el.

Deci între **Filigran**-ul publicat în Cotidianul Uniunii Generale a Sindicatelor din România (UGSR) şi următoarea etapă, deducem că a fost o pauză la scrisul zilnic şi, mai târziu, săptămânal la gazetă. Pe clapetele interioare ale culegerii de articole, cine scrie cu entuziasm despre tânărul autor? Nimeni altul decât Geo Bogza: *„Săptămâna acesta a apărut cel de-al 200-lea „filigran” din cele pe care în ultima vreme Gheorghe Tomozei le-a publicat aproape zilnic în ziarul* ***”Munca”.*** *Nu le-am citit pe toate, dar atâtea câte am citit, căutând anume ziarul pentru aceasta, au impus numele poetului atenţiei şi respectului meu, pentru că Gheorghe Tomozei făcea*

Certificatul de botez. Circumstanţele naşterii sale, faptul că avea un tată biologic necunoscut, l-au influenţat şi obsedat pe poet. Pe actul de botez figurează şi numele naşei de la Leagănul de caritate *Sfânta Ecaterina* din Bucureşti, renumita actriţă Maria Filotti.

CERTIFICAT DE BOTEZ
Subsemnatul Preot, Paroh al Bisericii parohiale ... Comuna ... Pl. ... Judeţul ... adeveresc prin aceasta, că am săvârşit ... Domnului ... şi al D-nei ... din această parohie, după ce s'au îndeplinit formalităţile cerute de legile civile, cum se dovedeşte cu actul de naştere No. 1140. din 29 Aprilie 1936 al primăriei ... şi a primit numele de Gheorghe asistând ca naşă Dna Marica Filotti din Comuna ... Pl. ... Judeţul ...
Drept care am eliberat acest certificat sub propria mea iscălitură şi întărit cu sigiliul parohiei, astăzi 13 luna Iulie, anul 1936
No. 57 (L. S.)
Preot Paroh,

Unul dintre cele 12 panouri din Expoziţia realizată de Cleopatra Lorinţiu şi Ionuţ Vulpescu, „Gheorghe Tomozei-un poet Suav anapoda”.

acolo, cu discreție și modestie, o treabă dintre cele mai lăudabile.

Pe urmele unor predecesori iluștri, el aducea în presa zilnică boarea poeziei, comentând nedreptățile din lume cu revolta unei conțtiințe curate și cu melancolia unui umanism adeseori ultragiat de realități brutale.

*Am ținut să consemnez faptul acesta ca un omagiu pentru poetul negălăgios și muncitor și ca un exemplu pentru cei din aceeași generație sau din generațiile mai tinere. (*Geo Bogza, *Contemporanul, 7 iulie 1967.*)

Filigran e o cărțulie de 186 de pagini în care se vede că autorul a decis ce include și ce nu include din lungul șir ale celor publicate în gazeta ***Munca***; regăsim teme cu atingere istorică în special și culturală: spre pildă ”Măria - sa Maria Tănase, sau preferințe de cursă lungă: ”Bucureștii, după Mateiu...” (relația sa cu Orașul va trebui cumva analizată separat fiindcă este importantă), „Târgul de la Găina”; „Căldărușani”, „Arborea”, „Drafomirna lui Crimca”, „Hanul lui Manuc”, „În Hordoul lui Coșbuc” (una din puținele notații referitoare la zona de nord transilvan pe care nu o prea frecventase, de altfel), evident „Cetatea Neamțului”, evident „Mălini, fugare însemnări” sau „Humulești”, Tomis, „Brâncuși la București ” sau „Din nou la Bălcești”.

Scrie depre figuri importante ale culturii clipei precum Apostu sau „70 de garoafe pentru Vraca” (marele actor îl impresionase mult, se vede din interviul pe care i-l luase când era la revista *Cinema*), iar despre scriitorii favoriți, cu osebire Eminescu (Strada Plantelor), Creangă, Sadoveanu bineînțeles, Sorbul, dar și Veronica, iubirea Eminescului fiind sursă de inspirație continuă (din asta aveau să iasă romanul pentru copii ***Miradoniz*** și ***Dacă treci Rîul Selenei***, poate cărțile lui Tomozei care au fost publicate în cele mai mari tiraje și reeditări în vremea vieții sale.)

Tonul este convivial, un pic prețios pe alocuri, cald îndeobște și menit să ajungă la inima citiorului topit în mulțime, cel care primește ziarul ***Munca*** drept abonament obligatoriu, făcut odată cu plata tot obligatorie a cotizației de membru de sindicat.

Sindicatele erau în vremea aceea brațul mai blând al partidului unic. Brațul acela care avea grijă de oameni punându-i într-o ordine cuantificată conform valorii lor profesionale, sociale. Textele acestea sunt (în pofida unui oarecare idilism, hai să zicem pășunisminerent) texte frumoase, plăcute la lectură și care difuzau idei. Idei de cultură.

Suntem în 1968, se dăduse drumul la publicarea operei unor scriitori care mai înainte fuseseră puși la index, între care și Tudor Arghezi. Așadar, iată cum scrie el despre „Coana Paraschiva.”

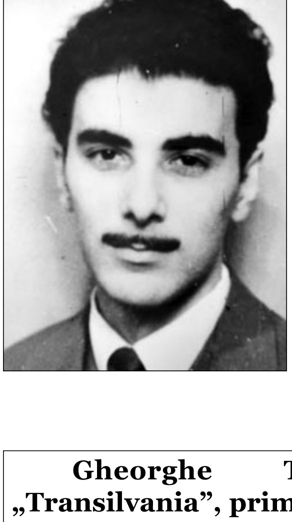
„Una dintre cele mai frumoase pagini ale „Cărții cu jucării” începe așa. „În casa noastră tot ce s-a făcut, de către mama nastră a fost făcut. La început era mama. Nimic împrejurul ei nu era, decât casa și bătătura. Nu erau rațe, nu erau pisici, nu erau purcei și jucării, nu erau găini și nici ei nu erau și pe toate le-a făcut mama, care face și acum toate cu mâinile ei, pe care Mițu le pupă ori de câte pori mâinile curate ale mamei se apropie de fața ei.”

Asta scria Arghezi, și Tomozei, el însuși dedicat o viață întreagă mamei sale, e entuziasmat și uimit de curgerea frazei argheziene și cum Mițu pupă mâinile mamei.

(Pentru că și lui, mama proprie îi spunea Țițu, apelativul cu care l-a strigat toată viața. Copilul ei unic. Că îi place, că nu îi place, asta e de discutat. Pe mine numele mă sfredelește cumva, și (proustian, desigur) îmi amintește amiaza zilei de 31 martie 1997, când sună telefonul în apartamentul meu din Aleea Parva, și la capătul firului aud vocea mamei lui, a mamei Franța, răgușită și tăioasă și disperată în același timp strigând: ”Crina, Crina! Țițu a murit!”) (va urma).

Cleopatra LORINȚIU

Gheorghe Tomozei în anii cincizeci, fotografiile în care purta mustață sunt asociate perioadei finalului Școlii de Literatură, ale primei călătorii în străinătate într-un grup de scriitori și ale primului mariaj cu colega de școală, Elena Dragoș.

Gheorghe Tomozei pe vasul „Transilvania”, prima călătorie memorabilă.

Imagine din Expoziția găzduită la Muzeul Scriitorilor Dâmbovițeni.

Ionel BOTA

Tăinuirea, destăinuirea…

Chiar azi, în pâinea punerii nainte,
căutam un sfânt să-mi cânte dorul sferic
și undeva, din vastul întuneric,
nu mai știam să plâng decât cuvinte.

Îi deschisesem viului mormântul
și celui mort îi deslegasem visul.
De-acum stă lângă rege doar proscrisul
și-n jurământul vechi valsează vântul.

Vara din hieroglife

Într-o frânghie viața, în cealaltă rănile hârtiei,
Astfel așezam norii pe tavanul cerului posac.
Erai pictorul din imensitatea câmpiei?
Eram înghițitorul de săbii din ultimul veac?

O pasăre a coborât pentru războiul
    din vechi catastife.
Aripile coşmarului vibrau
    sub spânzurători indecise.
O nălucă de fum împingea vara în hieroglife
Și din amintirea literelor cavoul înflorise.

În finalul poemului au apărut
    păsările recunoştinţei mute.
Nebunii din munţi vor priponi cerul
    de fereastra peşterii vechi.
Stau în cuibul literei și visez cum uriașul ascute
Pe tocila veacului mort ura și dragostea perechi.

De neuitat

Pe străzile anotimpului e o bucurie
    să te întâmpine pomii, casele, oamenii,
să spună, adesea, Doamne, ce frumuseţe
    a veacului trece chiar acum prin stema
    unei veri de neuitat,
ce femeie ne îmbie cu ochii ei minunaţi
    să privim deodată eternitatea, să visăm,
să auzim lumea cum rodeşte în lacrimile
    unei istorii de demult şi de-acum.

Tocmai ieşim din oglinda
    adolescentului care te dorea, te visa,
te chema din paginile cărţilor lui să dezminţi
    singurătatea, să dormiţi într-un paradox,
lumină-întuneric-lumină bucurie-tristeţe-bucurie
şi un ornic împăiat în ideile râului de a reveni
    la izvor.

Trece frumoasa veacului pe strada
    unei veri de neuitat.
Şuviţele părului ei au înflorit din rana
    unor amintiri,
buzele ei şoptesc deja povestea despre băiatul
    care o aştepta
în garsoniera tinereţii absolute.

Chiar eu i-am văzut
sigilând împreună iubirea cu un sărut
    în aburul vindecător al
cafelei.

Amuletă

Dorul e o potecă prin luminişurile tinereţii rănite,
ori dâra de glorie a vieţii pe nisipul festinului?
Trupul gol al femeii din amintiri,
bărbăția înfigând pe muntele pleşuv
    amuleta destinului?

Prin porii coapsei tale am dăltuit biserici

Parnasul e o glumă sau poate filomele
livrează azi prin parcuri defunctele terţine?
Duminica aceasta, pe ceruri logostele
mai lustruiau tramvaiul îndrăgostit de şine.

Şi raiul e-n derivă pe limbile mascule
şi tremură maşina de scris într-o mansardă.
Harmonici în talaşul amorului, credule,
prefac suspinul gurii uimite-ntr-o petardă.

Şi port de-acum ruşinea în rănile negării.
(Cortina se ridică să fluture farfuză).
Eu sting în cadă vinul şi-n noaptea desmierdării
ştiu că mi-e dorul lavă şi mă viseaz-o muză.

Supliment îngrijit de Virgil DIACONU

ARTE POETICE

■ Nr. 128
■ Noiembrie 2024
Cafeneaua literară

Între „Noua Cenzură” şi „Poliţia Gândirii”. Despre progresismul actual

Aflăm, uimiţi, din articolul doamnei Stela Giurgeanu, intitulat „Noua cenzură”(1), că secolul XXI nu este lipsit de trecerea la index a unor cărţi considerate de noile ideologii cel puţin deranjante pentru anumite grupuri sociale (minoritare). Astfel, în opinia Asociaţiei Americane a Bibliotecilor din SUA (American Library Association), libertatea literaturii este din ce în ce mai mult supusă cenzurii: *...corectitudinea politică de stânga militează pentru eliminarea sau rescrierea unor cărţi considerate a fi jignitoare, pe de altă parte, cercurile conservatoare creştine şi evanghelice de dreapta se tem că anumite subiecte ale unor cărţi, printre care şi opere clasice, ar putea perverti minţile copiilor.*

Tipul acesta de cenzură se instaurează din păcate în toate societăţile democratice. În S.U.A., conform articolului citat, numărul cererilor de cenzură în biblioteci aproape s-a dublat, iar numărul cărţilor afectate a fost de 2571, cu o treime mai mare, aşa după cum informează ALA în comunicatul de presă emis pe 22 iulie (2023). Pentru a putea face o comparaţie, în 2022 au existat 1269 de cereri de cenzură, aproape dublu faţă de 2021 (729 de solicitări pentru a „preveni împrumutul sau pentru a elimina anumite cărţi”). Aceste cereri, în creştere semnificativă se datorează înfiinţării a din ce în ce mai multe „grupări de cenzură organizate” care fac presiuni asupra şedinţelor consiliilor bibliotecilor locale, *făcând lobby pentru eliminarea unor liste lungi de cărţi, liste pe care le distribuie mai apoi şi pe reţelele sociale.* Aceasta este concluzia Biroului pentru Libertate Intelectuală al ALA , reprezentat de directoarea Deborah Caldwell-Stone. Astfel, situaţia, în special pentru copii, devine una problematică, cererile de cenzură atacând de fapt dreptul constituţional al fiecărei persoane de a alege liber ce cărţi vrea să citească... Doamna Stone afirmă pe bună dreptate: *Alegerea lecturii trebuie lăsată la latitudinea cititorului sau, dacă vorbim despre copii, la latitudinea părinţilor. Însă această alegere nu poate aparţine miliţiei cărţilor.* Trist este şi faptul că au fost cazuri în care bibliotecarii au fost ameninţaţi fizic, dar şi cu deschiderea unor dosare penale, cu pierderea locului de muncă.

Există şi iniţiative benefice: Coaliţia Naţională împotriva Cenzurii, Clubul Cărţilor Interzise (Banned Books Club), apărut la iniţiativa Bibliotecii Publice Digitale din America (DPLA) şi având ca scop „combaterea cenzurii înfloritoare a cărţilor în şcoli”. Este o iniţiativă sprijinită de fostul preşedinte american Barack Obama care considera cenzura cărţilor o acţiune „profund greşită”: *Unele dintre cărţile care mi-au modelat viaţa- şi viaţa multor altora- sunt contestate de oameni care ideologic nu sunt de acord cu anumite idei sau perspective.*

Din păcate, nici Europa nu stă mai bine. Articolul citat ne semnalează asemenea „isprăvi” ideologice: Germania- în 2022, Editura Ravensburger a retras din librării colecţia „Karl May für Kids”, motivul invocat fiind mesajele primite care acuzau scrierile lui Karl May de „discriminare”, „rasism” şi „apropiere culturală”. Ironia constă în faptul că editura şi-a cerut scuze, asigurând cititorii („cei vehemenţi”) că lucrările respective vor fi scoase din programul editorial!!! Mai mult decât atât, editura a angajat o echipă de „sensitivity reeders” pentru a evita astfel de situaţii pe viitor...; Marea Britanie, februarie 2023 – conform „The Daily Telegraph”, 15 cărţi ale scriitorului Roald Dahl au fost modificate pentru retipărirea lor la editura Puffin Books în condiţiile în care aceasta a angajat o echipă de „cititori sensibili” pentru a putea evita pe viitor asemenea situaţii.... Aflăm cu stupoare că volumele retipărite sunt „prelucrate” fiind eliminate „toate referinţele la greutatea personajelor, la înălţime, sănătate mintală, sex şi culoare”. Mai poate fi vorba de literatură? Editorii au devenit ei înşişi scriitori, adăugând noi pasaje pentru a „minimaliza posibila ofensă adusă standardelor impuse de corectitudinea politică”. Isprava acestor editori a stârnit reacţii negative la nivelul unor personalităţi: Regina Camilla, sir Salman Rushdie, primul ministru Rishi Sunak.

Nici Franţa sau Olanda nu sunt scutite de asemenea comportamente: în februarie 2023, în Olanda a fost interzisă premiera spectacolului „Aşteptându-l pe Godot”, motivul invocat fiind că respectiva companie de teatru nu a deschis audiţiile pentru rolurile masculine şi pentru femei, ignorându-se clauza testamentului autorului potrivit căruia rolurile din piesă vor fi atribuite exclusiv bărbaţilor... în

Franţa, Bastien Vives, un cunoscut autor de benzi desenate, foarte la modă astăzi, a fost reclamat de Fondation pour l'Enfance că instigă la pornografie infantilă în albumele apărute în 2011 şi 2018. Urmările? Expoziţia lui Vives, din cadrul Festivalului d'Angoulême, cel mai mare festival internaţional de bandă desenată, a fost anulată, pe fondul deschiderii unei anchete (petiţia incriminatorie a fost semnată de 150 000 de persoane!). Albumele incriminate (2) sunt „Les Melons de la Colere" (2011) în care o tânără face sex cu fratele ei mai mic, după ce a descoperit că acesta are un penis neobişnuit de mare, „Le petit Paul" (2018) în care un copil de 10 ani este tentant sexual din punctul de vedere al unor femei în vârstă din cauza mărimii organelor sale genitale, şi „La Décharge mentale" (2018), în care fete de 10, 15 şi 18 ani fac sex cu părinţii lor. Autorul, Bastien Vives, s-a scuzat afirmând că este vorba „despre un umor burlesc şi că oricum, acestea sunt vândute în librării cu interdicţie pentru minori". Chiar dacă autorul albumelor se joacă cu anumite limite, putem confunda arta (literatura) cu pornografia? Mai mult decât atât, creatorul de bandă desenată a primit o ameninţare cu moartea(!). Totul în numele apărării copiilor?

Asemenea cazuri sunt numeroase şi umplu paginile ziarelor, totul în numele corectitudinii politice care se referă, în opinia politologului american Francis Fukuyama, „la lucruri care nu pot fi spuse în public fără teama oprobriului moral. Fiecare societate are anumite idei care se află în contradicţie cu ideile fondatoare care au legitimat-o şi de aceea sunt interzise în discursul public"(3). În SUA, primul amendament al Constituţiei, dreptul de a exprima liber ideile pe care le ai este asigurat, chiar dacă intră în contradicţie cu morala recunoscută, dar un om politic ar risca enorm, pentru că s-ar poziţiona împotriva principiului egalităţii formulat în Declaraţia de Independenţă Fukuyama ne spune că *într-o democraţie liberală este liber să spui şi să gândeşti în privat că Hitler a făcut bine omorându-i pe evrei, sau că sclavia a fost o instituţie luminătoare*. Faţă de SUA, în multe democraţii europene, astfel de afirmaţii au fost încadrate la fapte penale. Dacă eminentul politolog leagă fenomenul „politicii corecte" de o anumită evoluţie a societăţii, caracterizată de dorinţa de identitate, de demnitate şi recunoaştere a unor grupuri sociale din ce în ce mai atomizate, profesorul şi istoricul Thierry Wolton, analizează două fenomene sociale recente din Statele Unite, apărute pe fondul faptului *că adevărul faptic este din păcate, din ce în ce mai frecvent pus sub semnul întrebării, din cauza predominanţei reţelelor de socializare în dezbaterile publice. Fake news („ştirile false"), boala internetului, falsifică prezentul atunci când trecutul suferă atacuri ideologice care tulbură judecata (4):*

a) Wokism-ul, provenind din „woke" („trezit"), pune în discuţie toate formele de discriminare, în special rasială şi socială, ceea ce în opinia prof. Wolton, este o cauză justă. Metoda folosită este discutabilă: *nu mai este vorba doar despre denunţarea fenomenelor actuale de segregare, ci de revizuirea trecutului prin prisma acestei lupte pentru egalitate, în special prin dărâmarea statuilor dedicate eroilor de odinioară*. Susţinătorii acestei mişcări vor „să revizuiască trecutul prin prisma mentalităţilor actuale: istoria nu mai trebuie percepută în realitatea ei (aşa cum s-a întâmplat, ci aşa cum ar fi trebuit să se întâmple, potrivit criteriilor lor)". Concluzia*: dorind să controleze trecutul, aceşti noi cenzori acţionează în vederea unui viitor mai în acord cu valorile lor*. Astfel, perspectiva istorică este complet ignorată. Clară şi lucrativă mi se pare a fi definiţia pe care o dă Mircea Mihăieş (5), într-un interesant articol în care prezintă volumul jurnalistei americane Amber Athey, intitulat „The Snowflakes› Revolt. How Woke Millennials Hijacked American Media – Revolta fulgilor de nea. Cum a deturnat presa americană mileniali woke (Bombardier Books, 2023): „woke – ideologie progresistă care pretinde că minorităţile etnice, rasiale şi sexuale sunt discriminate în mod continuu şi sistematic"; „milenial: cei născuţi, în special în SUA, între 1980 şi 1995; „generaţia Z" – cei născuţi începând cu 1996. Conservatoare declarată cu puternice convingeri de dreapta, Amber Athey adună în volumul prezentat, exemple de abuzuri semnificative care au la bază corectitudinea politică. Este vizată Universitatea Georgetown, din Washington D.C., unde jurnalista a studiat şi care este o reprezentantă a progresismului. În acest volum care se bazează pe un material bogat strâns în campusul universităţii, jurnalista reliefează *felul în care o universitate de intelectuali cu vederi de extremă stângă, activi, iniţial, doar în universităţi, au reuşit să impună agenda la nivelul întregii societăţi americane, prin intermediul presei scrise, a canalelor de televiziune şi a Internetului*. Autoarea volumului povesteşte cum, la început, activităţile tinerilor jurnalişti (extremişti) erau considerate „drept excese juvenile", „fulgii de nea" (aşa erau numiţi tinerii jurnalişti „radicalizaţi") nefiind consideraţi ca un pericol al „establishmentului gazetăresc". Au greşit grav, pentru că aceştia aveau deja aliaţi în zona cea mai influentă a societăţii - presa: „Nu e nici un secret că cea mai mare parte a jurnaliştilor [americani] aveau carnet de membri ai Partidului Democrat, dar această noua generaţie de reporteri e cu totul altă mâncare de peşte. Nu doar că sunt radicali de extremă stângă, ci pretind o puritate ideologică de sută la sută şi un sprijin necondiţionat din partea tuturor". Mulţi dintre ei au aflat că „jurnalismul poate fi un instrument foarte puternic al activismului. În afara faptului că îşi promovează propriile interese, ei folosesc platformele oferite de unele corporaţii media, pentru a oprima şi batjocori pe oricine nu se supune ortodoxiei stângii". Dacă la început aceste corporaţii i-au folosit din plin pe aceşti „tineri bolşevici", au constatat destul de repede că sunt, la rândul lor, atacaţi de către aceştia.

Autorul articolului, Mircea Mihăieş, pe baza exemplelor din volumul lui Amber Athey, consideră că ne aflăm [„cultura woke", ca mişcare umanistă] în faţa unui program explicit revoluţionar, radical şi sumbru, amestec de comunism şi ortodoxism de sorginte chineză ce se întinde pe o lungă perioadă de timp. Iată cum aceşti „tineri gălăgioşi", inspirându-se din îndelungata experienţă „revoluţionară" a marxismului , au atacat „fragilul înveliş al democraţiei". Esenţa acestei mişcări este surprinsă cu acuitate de jurnalista americană: *Stânga woke operează cu tactici şi metode diferite de cele ale activistului politic obişnuit. Viziunea lor despre lume le dă dreptul să justifice suprimarea prin orice mijloace a opiniilor adverse, fie prin proteste violente, prin neîncetate atacuri la persoană şi jigniri publice sau prin minciuni sfruntate. Ei creează o cultură a fricii în care oricine – inclusiv adulţii aflaţi la comandă – sunt înspăimântaţi să depăşească linia trasată de huligani.*

Articolul prezentat de noi, absolut lămuritor, este şi un avertisment, ca şi cartea jurnalistei americane, de altfel. Elocvent, Mircea Mihăieş redă, în încheierea articolului, unele dintre marile abuzuri comise în numele acestei mişcări

extremiste, lucrarea activistei Amber Athey fiind „un repertoar" al acestora: interzicerea accesului în campusul Universităţii Georgetown a personalităţilor care nu erau ataşate de „linia politică a stângii extreme"; epurările din redacţiile unor mari ziare („Washington Post" şi „New York Times"); „1619 Project", o diversiune de amploare, o încercare ridicolă de a rescrie istoria SUA – „adevărata fondare" a Statelor Unite nu s-a produs în 1776, odată cu Declaraţia de Independenţă de Marea Britanie, ci în 1619, când pe ţărmurile Americii au ajuns primii sclavi africani.

b) O altă mişcare ideologică prezentată de Thierry Wolton este „Cancel Culture", definită ca o cultură a ştergerii şi a anulării, folosind „aceleaşi procedee atunci când denunţă acte, comportamente, opere din trecut judecându-le în lumina concepţiilor la modă în prezent". Wolton surprinde esenţa fenomenului: cenzura (fără scrupule, spunem noi) asupra a tot ce nu corespunde criteriilor lor morale. Această „purificare" a oricărui fenomen cultural care contravine acestei „morale" este comparat cu ce se întâmplă în romanul lui George Orwell, „1984": funcţionarii din Ministerul Adevărului „au sarcina de a elimina tot ce contravine normelor din prezent". Şi totul este agravat de noile tehnologii de comunicare care favorizează mimetismul la nivel de masă – se culpabilizează şi se ostracizează toţi care se opun „curentului"... În romanul evocat, dictatura evocată prin „Poliţia Gândirii" urmăreşte să reprime toate formele de protest şi pe cei care participă la ele, iar „Ministerul Adevărului" are sarcina să modifice în permanenţă trecutul pentru a putea justifica politica din prezent. Metoda folosită, conform lui Thierry Wolton, este cea preconizată de „Big Brother": *cel care controlează trecutul controlează viitorul. Cel care controlează prezentul controlează trecutul.* Din fericire, nu am ajuns încă la tipurile de societate (dictatoriale) proiectate de Orwell sau Huxley („Minunata lume nouă"?!).

Desigur, se poate teoretiza enorm pe acest subiect, sensibil şi controversat în acelaşi timp. Aş vrea, pe scurt, să ne întoarcem la originile acestor mişcări identitare (concept pe care o să-l definim mai târziu). Aşadar, anii '70 ai secolului trecut: revoluţia culturală a tinerilor furioşi în Europa Occidentală, apoi în Statele Unite. Sursa primară a actualului progresism: doctrinele promovate de Şcoala de la Frankfurt, filozofi de stânga germani din perioada interbelică emigraţi în SUA. Cei mai reprezentativi – Herbert Marcuse, Theodor Adorno, Erich Fromm, Max Horkheimer (6). Ne vom referi aici la două lucrări fundamentale ale lui Marcuse care au mare legătură cu actualul progresism: „Omul unidimensional. Studii în ideologia societăţii industriale avansate" (1964) - teza susţinută aici este aceea că societatea industrială avansată din Europa Occidentală a creat o atracţie pentru consumerism, cuprinzând şi clasa muncitoare. De aici şi concluzia că aceasta nu mai poate fi un agent revoluţionar (în accepţiunea marxistă). Ce soluţie propune Marcuse? O alianţă între intelectuali radicali „şi grupuri neintegrate în societate din diferite motive, grupuri oprimate sau minorităţi de diferite tipuri". Aceasta era soluţia pentru destabilizarea sistemului capitalist considerat de filozoful german ca represiv. Jurnalistul Mihai Vasilescu surprinde, prin analiza de mai sus, exact faptul că filozofii care se identificau cu Şcoala de la Frankfurt nu mai erau marxişti (autentici), în condiţiile în care nu se mai punea accent pe baza economică în determinarea evoluţiei sociale, „ci pe factorul subiectiv cu apel şi la sentimentele identitare". Fiind criticate de marxişti, noile doctrine au fost numite „neomarxism" , „marxism cultural", „marxism identitar". În perioada următoare, a început să fie folosit termenul de „progresism".

Apărut în 1965, volumul lui Marcuse, intitulat „Toleranţa represivă" (Repressive Tolerance), lămureşte modul de acţiune al progresismului contemporan. Conform filozofului*, toleranţa invocată în numele neutralităţii faţă de diferitele opinii lasă loc unor opinii dăunătoare, greşite, retrograde, prejudecăţilor faţă de minorităţi, faţă de cei diferiţi.* Pornind de la faptul că aceste opinii sunt cele ale majorităţii, acestea vor domina spaţiul public, alte „voci" nemaiputându-se exprima. Rezultatul? Aceste opinii vor fi reprimate: „presupusa toleranţă are în sine un caracter represiv". Soluţia, în analiza lui Marcuse, ar consta în „blocarea sistematică a opiniilor majoritare retrograde" şi „accesul liber" pentru opiniile acceptabile. Toate acestea se întâmplă deja în Vest şi în universităţile americane unde intelectuali radicali „şi-au asumat protecţia" unor minorităţi din ce în ce mai diversificate, militând pentru considerarea de către aceştia a sistemului capitalist existent ca fiind ostil, „majoritarii" fiind consideraţi „inamici ireconciliabili". Pentru a pune în practică această teorie, „aşa numita corectitudine politică" a formulat un set de „opinii acceptabile", interzicând orice opinie diferită ca şi dezbaterile pe astfel de teme. Aşa se întâmplă în universităţi americane, dar şi în Europa de Vest unde „contestatarii" sunt eliminaţi din sistem, impunându-se minoritarilor de orice fel să se considere victime ale sistemului, „emanciparea" lor depinzând de „distrugerea" actualului sistem (capitalist). În rezumat, „toleranţa represivă", în accepţiunea lui Herbert Marcuse, înseamnă „blocarea oricărei dezbateri şi a oricăror opinii alternative", esenţa de fapt a conceptului de „progresism" actual. Ne îndreptăm oare către un „totalitarism revoluţionar", spre o „dictatură a minorităţilor"?

Tot ce se observă acum în Europa şi în Statele Unite validează teoriile lui Marcuse privind de fapt progresismul actual. În acest sens, analistul de politici publice Sorin Ioniţă, citând un studiu apărut după Brexit, dar înainte de alegerea lui Trump (autorii, fiind politologii Ronald Ingle Hart şi Pippa Norris) şi intitulat „Trump, Brexit end the Rise of Populism: Economic Have – Nots end Cultural Backlash (2016), subliniază faptul că începând cu anii '60 ai secolului trecut, „temele economice au scăzut în importanţă [....], iar determinante la vot au ajuns să fie cele identitare, simbolice şi postmaterialiste: gender, minorităţi, imigraţie, mediu". Aşa se explică fenomenul întâmplat la sfârşitul primului deceniu al noului secol – revolta anti-elită a popoarelor occidentale care avea în spate teoriile revoluţiei progresiste. Contrar aşteptărilor progresiste, votul s-a îndreptat către „opţiuni nativiste, xenofobe, tribal antiglobalizare, iar nu civic antiglobalizare"(7). Marx a fost contrazis, „relaţiile de producţie" trecând în plan secund, reprezentative devenind „identitatea şi cultura locală". Pentru autorii studiului citat, axa culturală devine determinantă, contând mai puţin „vechea axă politică stânga-dreapta" (bazată pe opţiunile economice). Şi astfel, valorile identitare au înlocuit „lupta de clasă" făcând ca opţiunile pentru „stânga" sau „dreapta" politică să fie reorientate în sensul că „o nouă elită politică (pe care Sorin Ioniţă o numeşte „Elite 2.0"), dezinhibată în stil şi populistă în discurs, exploatează abil aceste mutaţii în lumea dezvoltată, combinând cu succes noţiuni,tropi şi elemente de folclor de la ambele extreme ale spectrului

ideologic tradiţonal”. Această „Elită 2.0” s-a născut în perioada „indignării” (este binecunoscut îndemnul filozofului Stephane Hessel, în 2020, intitulat „Indignez-vous”, denumit manifestul intelectualităţii franceze de stânga, ajuns ulterior „refrenul” mişcării „Occupy” (mişcare stradală în timpul crizei economice globale care susţinea cei 99% contra plutocraţiei de 1%). Pentru Sorin Ioniţă, eticheta cea mai bună pentru formula politică oferită publicului de „Elite 2.0” este „democraţia iliberală” („meritul” aparţine premierului Ungariei, Viktor Orbán, în 2014). Aceasta acţionează pe latura psihologică, emoţională, a individului, speculând, cu succes „spaimele” economice şi sociale ale momentului. Aici aş adăuga sentimentul de identitate, nevoia de demnitate , de respect, de recunoaştere a propriei valori. Această teorie, definiţia şi conţinutul conceptului de „thymos”, ca valoare fundamentală ce alimentează motivaţia umană, este pe larg analizată de Francis Fukuyama (8). Mai pe scurt, se referă la dorinţa noastră de recunoaştere, de egalitate cu ceilalţi, de respect din partea celorlalţi. Conceptul de „thymos” înseamnă în greaca modernă furie, mânie: *„simţim” mânie atunci când valoarea noastră lăuntrică nu este recunoscută şi cerem respect.* Fukuyama mai aduce în discuţie două concepte importante pentru tema noastră: „izothymia” – dorinţa de a fi recunoscut ca egalul altor oameni şi „megalothymia”- dorinţa de a fi recunoscut ca superior. Cele două concepte, în viziunea distinsului politolog american, caracterizează atât naţiunile şi grupurile, cât şi popoarele. Aici există însă un pericol care poate duce (şi a dus) la majoritatea naţionalismelor: *de multe ori începi prin a dori recunoaştere egală, „izothymia”, ca apoi să treci la pretenţia de a primi recunoaştere superioară.* Cunoaşteţi această reţetă? Aţi auzit de „dictatura minorităţilor”?

În caracteristicile sale esenţiale, progresismul actual nu doreşte o critică motivată a liberalismului şi a capitalismului, democraţiile liberale putând fi considerate sistemul cel mai bun pe care îl avem la îndemână, ci o distrugere a acestuia şi înlocuirea lui cu sisteme totalitare, cu dictaturi în care nu mai este loc pentru libertate, pentru iniţativă privată şi pentru dezbateri publice. Horia-Roman Patapievici, „respingând de plano atât criticile comuniste şi fasciste îndreptate împotriva capitalismului, a pluralismului politic, a statului de drept ori a regimului parlamentar”, arată şi hibele criticilor progresiste, „care tind să vadă în Occident sursa tuturor relelor din lume, de la cruciade, sclavie, Inchiziţie, intoleranţă, colonialism, capitalism, imperialism, exploatare, distrugerea naturii, discriminare şi aşa mai departe”(9). Se acreditează din ce în ce mai agresiv, „dreptatea socială”, absolută şi în care ura şi distrugerea societăţii (democratice, liberale) este scopul suprem. Nu întâmplător „noua cenzură” vizează bibliotecile, pentru că acestea reprezintă patrimoniul cultural al umanităţii, memoria sa culturală, de fapt accesul neîngrădit la informaţie , cunoaştere şi într-un final, la înţelepciune. „Când bibliotecile tac, tunurile vorbesc” – este titlul unui articol scris de mine acum câţiva ani. Iată că anumite lucruri se confirmă. Dacă nu vrem să apară (şi să ne conducă) o nouă „Poliţie a Gândirii”, trebuie să investim major în valorile umaniste, în educaţie şi în cultură. Este singura noastră salvare, altfel viitorul va fi unul sumbru. Academicianul Nicolae Manolescu (10), referindu-se la criza valorilor umaniste, în contextul dezvoltării Inteligenţei Artificiale (AI), prevede un astfel de viitor, „dacă nu ne folosim mintea”: *inteligenţa artificială, corectitudinea politică, Woke, cancel culture şi celelalte tumori ale ale creierului uman din „secolul XXI”,* încă operabile în opinia distinsului critic literar, au provocat marea criză a valorilor umaniste.

Nu pot să închei aceste rânduri fără a vă semnala câteva „sminteli” progresiste petrecute în ultima perioadă de timp şi prezentate în *România literară* (11): „Albii sunt bolnavi de o boală numită rasism şi care îi afectează pe toţi, chiar şi atunci când ei nu sunt rasişti” (Pierre Tevanian în „De ce culoare sunt albii?”, Editura La Découverte, 2013); „O identitate albă pozitivă este un scop imposibil de atins. Identitatea albă este în chip intrinsec rasistă; albii nu există în afara sistemului supremaţiei albe (Robin Di Angelo, în „Fragilitatea albă, 2010”); ”În funcţie de identitatea posesorului său, un penis poate fi un organ sexual feminin” (Facultatea de Medicină din Carolina de Nord, ianuarie 2022); „Strategii de scriitură a dorinţelor lesbiene şi queer în literatura contemporană spaniolă”; „Rămăşiţele unei istorii intersecţionale a Europei de astăzi”, „Ecofeminisme, teorii şi practici”, „Abordare decolonială a culturii şi a comunicării”- sunt cursuri (ciudate!!!) propuse studenţilor de la master, în cadrul Universităţii Paris VIII de la Saint-Denis; „Agresor, violator, e rândul tău să-ţi fie frică”, „Prea acoperită sau nu destul, doar femeile pot decide asta”, „Poliţie naţională-Miliţie patriarhală”, „Patron, patrie, patriarhat, aceeaşi rădăcină, aceeaşi luptă”, sunt sloganuri ale manifestaţiilor woke din Paris şi din afara lui (Dijon, Rennes, Le Mans). Poate veţi zâmbi, dar lucrurile sunt mult mai serioase decât par: obtuzitatea, lipsa de educaţie, absurdul, intoleranţa, ura sunt prezente printre noi. Este ameninţată libertatea fiecăruia dintre noi? Sunt convins că răspunsul este Da: *Să salvăm libertatea, libertatea va salva restul* (Victor Hugo).

Octavian Mihail SACHELARIE

Note:

1.Stela Giurgeanu, „Noua cenzură”. În: Dilema veche. Nr.1009, 10-16 august 2023, p.19.

2.Stela Giurgeanu, „Somnul raţiunii”. În: Dilema veche. Nr. 992, 13-19 aprilie 2023, p. 19.

3.Francis Fukuyama, „Identitate. Nevoia de demnitate şi politica resentimentului”. Traducere din engleză de Irina Manea, Bucureşti, Humanitas, 2022, p. 139-140.

4.Thierry Wolton, „Noile drumuri ale servituţii noastre. Alienare, uniformizare, supunere”. Traducere din franceză de Adina Cobuz, Bucureşti, Humanitas, 2023, p 121-123.

5.Mircea Mihăieş, „Amber Athey, The Snowflakes›Revolt. How Woke Millennials Hijacked American Media”. În: România literară, nr.16/14 aprilie 2023, p. 5

6.Mihai Vasilescu, „Progresism şi euroscepticism”. În Dilema veche, Nr. 995, 4-10 mai 2023, p. 22.

7.Sorin Ioniţă, „Deceniul furiei şi indignării. Cum ne-au schimbat ultimii zece ani?”, Bucureşti, Humanitas, 2021, p. 15-17.

8.Francis Fukuyama, „Mathilda Fasting” (editor), „După sfârşitul istoriei. Un dialog despre ultimii 30 de ani”. Traducere din limba engleză de Alina Popescu. Prefaţă de Mihai Răzvan Ungureanu. Bucureşti, Editura Corint (Istorie), 2023, p. 150-151.

9.Horia- Roman Patapievici, „Memorie divizată. Reflecţii asupra comunismului: efectele lui şi defectele noastre”. În: Pleşu Andrei, Liiceanu Gabriel, Patapievici Horia-Roman, „O idee care ne suceşte minţile”, Bucureşti, Humanitas, 2022 p. 123-124.

10.Nicolae Manolescu, „Criza valorilor umaniste”. În: România literară, nr.21/19 mai 2023, p. 3.

11.Alexandru Călinescu, „Prostologhicon woke”. În: România literară, nr. 33-34/11 august 2023, p.4; „O pogorâre în Wokistan”. În: România literară, nr.51-52/8 decembrie 2023, p.4.

Podul de piatră

în seara aceea am traversat râul Vardar
vorbeam cu miile de statui din Skopje
mă îmbătasem cu limba lor veche
/se zice că dorm lângă inima orașului
dintotdeauna/

eram un cărturar dezinhibat
care își croia haine din propriile cărți
și nu cunoștea setea triumfală a străzilor
priveam de pe pod neliniștea plană
parada de costume militare aerul fierbinte
ce îmi intra în plămâni estropiat

am traversat peste podul de piatră
precum un soldat cu picioare de lemn
și am locuit o secundă în corpul unei statui
ningea roșu

Monedă pe asfalt

rasa de cai pe care am văzut-o în Macedonia
nu seamăna cu caii de la Letea
dar acolo lângă stâncile largi
lângă pieptul lor masiv
am văzut păuni care îmi ziceau
că poezia cade din cer
precum o monedă

am ales să locuiesc în inima cetății
însă ieri întindeam nade
și sufeream precum Iov
astăzi trăiesc pe asfalt ca într-o bulă
îmi este nefiresc să alerg să sparg
să strig
toate le pun în cuvânt
și el e minge de foc pretutindeni

Seri de cauciuc

treceau ore dezamorsate poate și un secol pitic
te vedeam cum plantai răsărituri cum dezlipeai
mâinile noastre roșii
de atâta risipă

nu-mi era totuna că exiști și nu vii 6 secunde
ai fost partitura indescifrabilă acel aer comprimat
pe care nu l-am ratat
/ singura mea victorie/

chiar de nu aș mai putea articula niciun sunet
îți cunosc stările și în serile cu miros de cauciuc
văd roțile pătrate ale bolizilor tăi imaginari
vei veni să ne plimbăm în vechiul bazar
avizi de orice nimicuri

Tancuri și electroliți

rampa aceea de pe care săream amândoi/
înainte și înapoi/
rampa aceea se micșorase devenise minusculă
și o purtam în poșetă
tu îmi cunoșteai toate stările toate deziluziile
bucuriile crunte

în casa noastră se coceau porumbi
și vinul sta la rece
ne ospătam cu apusul cu linia rectangulară
ce ne trecea prin inimile dilatate

ești încă aici înfipt în trupul meu alcalin
și când trebuie să plec în călătoriile mele nesfârșite
îți strecor vulpea lui akira între ceașafuri
poate îți este cald sau poate îți este sete
lângă geamătul caișilor înfloriți

aș vrea să te hrănesc cu degetele mele
de prozatoare
să îți scurg orice surâs pe pantofii mei din piele
toate astea costă nu e simplu să ajungi la Pompei
dar nu îmi este teamă de sărăcie de război

la vamă trec neobservată ca și cum aș fi
un troller
imposibil de pus pe bandă
(ți-am spus că te iubesc în toate viețile posibile)
lumina lunii alunecă în pantofii mei decupați

Angi CRISTEA

Vremi de SF

Spuneam, în precedentul foileton, *SF-ul nostru cel de toate zilele,* că vremurile pe care le traversăm (Ioan Ţicalo le spune „vremi maştere") întrec ficţiunile *science fiction*. Iar asta ni se întâmplă şi-n existenţă şi-n „(t)existenţă", ca să uzez de o vocabulă adjudecată de Mircea Cărtărescu, dar care, cu ceva vreme în urmă, mi-a venit în minte şi mie.

În existenţă, după *mască peste tot*, a năvălit peste noi AI-ul, Inteligenţa Artificială. Dacă roboţii vor scrie mai bine decât scriitorii, condeierii nici n-or să mai fie necesari. Va fi ca-n *451 grade Farenheit* de Red Bradbury. Programul distrugerii valorilor: „Luni ardem Miller, miercuri ardem Whitman, vineri Faulkner."

Recent, am citit, în traducerea Olimpiei Iacob, un poem scris de Refaat Alaare, profesor de literatură universală şi *creative writing* la Universitate Islamică din Gaza:

„De e nevoie să mor,/ tu să trăieşti/ să spui povestea mea/ lucrurile mele să le vinzi/ să cumperi o bucată de pânză/şi nişte sfori,/ (fă-l alb cu coadă lungă)/ şi un copil, undeva în Gaza/ privind cerul în ochi/în aşteptarea tatei plecat într-o mistuindă lumină/ fără să-şi ia rămas bun de la nimeni/nici măcar de la carnea lui/nici măcar de la el - / să vadă zmeul, zmeul făcut de tine zburând deasupra/ şi să creadă o clipă că este un înger acolo/ aducând iubirea înapoi.//De e nevoie să mor/să fie spre aducerea speranţei/să fie spre a fi poveste."

Refaat Alareer, născut în 1979, a scris poemul, ultimul său poem, chiar înainte de a fi ucis, în 6 decembrie 2023, într-un raid al Forţelor Defensive Israeliene. Era într-o maşină. A murit împreună cu fratele, cu nepotul, cu sora şi cu trei copii ai ei.

Şi eu cred că poeţii pot aduce iubirea înapoi. Şi tot ei sunt cei mai pierzători în războaie, nu regii, nu generalii. Ar fi putut fi scris acest poem de un robot? Nu, cu siguranţă. Chiar dacă antipaticul futurolog Harrari Yuval Noah ne strigă furioso demolant: „Vine Cyborgul!" Dar ce mai contează în post-umanism o criză umanitară, fie ea majoră (40.000 de de morţi palestinieni a numărat presa)?

Mi se pare chiar că animalele, apoi oamenii sunt programaţi să dispară. Cineva făcea afirmaţia neinspirată că românii sunt un fel de toleraţi în UE, pentru că sunt situaţi dincolo de „linia catolică". Numai că marele exilat Vintilă Horia spunea că nu există decât „spaţiul de dincolo şi de dincoace de *omenie*." Şi-i dau dreptate profesoarei de elită Alice Voinescu (*Jurnal*,7 februarie 1955), notând că „rolul românilor este de a umaniza un Occident prea abstractizat." Evident, nici Vintilă Horia, nici Alice Voinescu n-au avut „complexul europenităţii". De acest complex suferă cei care vor să fie întâi europeni şi abia pe urmă români şi le displace identitatea etnică.

Vreo doi-trei „rom-literi", spre a le spune ca Virgil Raţiu, consideră *amor patriae* un virus, nu dar de la Dumnezeu, ba chiar infracţiune condamnabilă. Am spus Dumnezeu? Principiile creştine sunt ironizate. Şi nu mă întreb, ştiu răspunsul, de ce l-a deranjat pe neo-marxistul Al. Florian, fără frică de Dumnezeu, spusa „reacţionarului" Mircea Vulcănescu, martirul, că „lumea e un deşert de sare şi cenuşă fără Iisus". Pe ce se bazează neomarxismul decât pe lipsa de carte, de memorie, de istorie? Cât despre înregimentarea politică, ea îl striveşte pe scriitor, dar a fost şi este plătită şi răsplătită.

Istoricul literar Mihai Zamfir, cu misie diplomatică în Portugalia şi-n Brazilia, stând cu folos în chingi ideologice corect-politice, dă sfat să depăşim biserica ortodoxă, care n-ar mai fi „atractivă". Ce vă tot alintaţi că sunteţi latini? „Suntem slavi romanizaţi". Geaba spune preşedintele Academiei Române, Ioan-Aurel Pop, că etnonimul *romanes* s-a păstrat numai la români, concluzionând: „Or, este clar că românii nu sunt nici daci, nici slavi şi nici cumani (deşi au din toate câte ceva), ci predominant romanici şi total latinofoni." Ambasadorul limbii române prin Portugalia şi prin Brazil ne vrea slavi. Cât despre suflet, vine de la latinescul *flatus*. *Bezbojnic* e cuvânt venit de la Stalin.

Nu-mi place să folosesc la plural sintagma literatură română. Aici mă despart de Ion Simuţ cu *Literaturile române post-belice* (Ed. Şcoala Ardeleană, 2017). Literatura română e una cu multe diversităţi (de stil). Stilul face diferenţa. Şi nu e nici „literatură alternativă". Alternativă la ce? La „stabilopozii morali şi intelectuali", cum îi numea Const. Călin (Domnul să-i dea Lumină!), care trebuie înlocuiţi de „scriitori" (scriu şi eu ca Arghezi, vocabula scriitor în ghilimele"), luând premii sforărite, după câteva cronici prietenoase, amabile, contra tarif fix? Aşa se face că Nicolae Coande, care scrie poezie înaltă, poate spune: „Poeţii sunt mai mulţi decât urşii în România."

Aşadar, lumea culturală e şi ea aproape de SF. „Valorile noastre sunt ruinuri", declara cineva într-o emisiune, chipurile, culturală. Daţi *delete* culturii, dar întâi descărcaţi. N-am descărcat. Eu nu descarc, merg la librărie. Şi-mi spun că robotul e programat să uite, omul nu.

Trebuia să vină Tom Gallagher să ne avertizeze: „România renunţă la o moştenire pe care alţii ar da orice s-o poată păstra." Şi n-avea dreptate Günter Grass când spunea că „scriitorii sunt jefuitori de morminte"?

Mihai Gălăţanu n-are pe nimeni în urmă: „Cine-i fraierul ăla de Shakespeare?" Du-te la mănăstire, iar răspunde „fraierul". După Gălăţanu, „Eminescu era şi ăla scandalos, cu sifilisul / a cordit mai multe femei". Nici Răzvan Petrescu: „pentru literatură nu-i nevoie de talent". Şi pentru că se crede a cincea roată la carul Mare al literaturii, N.P. caută metoda, tehnica de a scrie în timp ce face sex. Cam târzior, la vreo 68 de ani.

Mă întreb de multe ori dacă unii dintre scriitori or fi pământeni sau nepământeni. Mulţi se cred nepământeni. Iar românii ăştia care-s prea români or să dispară nu peste mult timp.

Horia Gârbea, futurologul de la vârful Uniunii Scriitorilor, opinează: „spiritul naţional se va estompa,

probabil” (într-o anchetă despre viitor). Probabil şi posibil. Iată, de 1 decembrie nu mai serbăm Unirea cu paradă, că-i an electoral şi avem treabă să votăm, spre bucuria preşedintelui nost'. Ritualul purtatului de steag la biserica satului de Zi Naţională, ca să fie binecuvântat, se mai păstrează în cine ştie ce cătun din munţi. Şi unde s-o mai fi îngropând steagul lângă o apă, ca practică de regenerare a vieţii, în numele Dogmei creştine, de Înviere, pământul fiind, în Geneză, aşa cum se ştie, creator de viaţă? De la Ion Iliescu încoace înstrăinăm pământuri. Şi-l citez iarăşi pe Tom Gallagher: „Identitatea unei naţiuni şi seminţele refacerii sale sunt de găsit mai degrabă la sat decât la oraş.”

„Scriitori” (am folosit iarăşi ghilimelele lui Arghezi) dezorientaţi de aceste vremi tulburi, sunt dornici să se reinventeze. Cum? Renunţând la „ciudăţenii (vocabula lui Cărtărescu, nota mea) nici măcar interesante venite dintr-un spaţiu total ignorant, dintr-o ţară fără identitate, fără istorie, fără nimic de aşteptat de la ea şi de la cei ce-o locuiesc.” Şi nu le-a spus nobelizabilul, care deţine nenumărate diplome onorifice şi trofeetrofee că „în lumea literară, dacă scrii *prost* (sublinierea mea) eşti iubit de toţi”? Ba da. Deci ai tiraje mari?

Prozatorul care nu face nicio concesie co-pământenilor, doar sieşi, dixit: „Scriitorii de azi îşi blestemă zilele şi se dau peste cap să mai smulgă fie şi palide aplauze, exagerează cu violenţa, cu obscenitatea, cu subiecte contorsionate şi imposibile, doar or pune capăt căscatului imens al unui public sastisit. Nu-şi dau seama că ei sunt de vină.”

Dar pamfletarul îşi dă seama? Nu exagerează cu temele contorsionate (ca la circ), care nu-i pot scoate din plictis pe cititorii avizaţi? Şi, atenţie, întâi dispare cititorul, apoi literatura. Ce cultivă şcoala? Interesul sau dezinteresul pentru lectură? Mulţi sunt obsedaţi de vocabula *ultimul*: Hanna Bota, *Ultimul canibal;* Daniel Corbu, ultimul cititor (*Moartea ultimului cititor*), carte de proză, Ed. Junimea, 2024. Doar războiul e continuu: trecem din război în război, de parcă n-ar mai exista pace. Nu-i pace nici sub măslinii literaturii.

În ce mă priveşte, mă feresc de cărţile care scapă judecăţii etic-estetice. Şi ce dacă unele sunt celebre? Nu cred că incandescentul Petre Ţuţea, pe care Mircea Eliade îl numea „fenomenul spiritual” (în 6 octombrie, 122 de ani de la naştere), mergând, după propria-i mărturie, între *gnosis* şi *pistis*, între cunoaştere şi credinţă, poate fi ignorat. Numai un ignorant îl poate ignora şi-l vede ca pe un ratat. De ce? Pentru că nu-i mai place spusa sa celebră: „Eu, cultural, sunt un european, dar fundamentul spiritual e de ţăran din Muscel.” Îl pedepsim şi pe V. Voiculescu, la 140 de ani de la naştere, prin tăcere? Ce-i imputăm? Martirajul?

Mă opresc aici.

Magda URSACHE

Fiction review

Printre migdali şi mandarini

Deşi poate fi considerat un roman de sine stătător, **Priviţi-ne cum dansăm!** este cel de-al doilea volum care face parte din trilogia *Ţara celorlalţi*, a cărei autoare de origine marocană este **Leïla Slimani**, distinsă în 2016 cu Premiul Goncourt şi nominalizată la premii de mare prestigiu. Toate cărţile sale au fost publicate de *Editura Trei* (*Colecţia Anansi Contemporan*), romanul de faţă fiind cel mai recent (2024), apărut în traducerea lui Daniel Nicolescu.

Plasată într-o epocă a marilor tensiuni din Marocul *anilor de plumb* (o perioadă plină de turbulenţe politice şi represiuni ale statului care au urmat independenţei ţării faţă de protectoratul francez), saga familiei Belhaj se derulează pe fondul schimbărilor majore din societatea marocană şi din întreaga lume. Tema care defineşte întregul roman este tensiunea dintre generaţii, dintre tradiţie şi modernitate, emanciparea în spiritul noii epoci în contradicţie cu inocenţa celor lipsiţi de educaţia elementară, aparţinând unei lumi care se luptă să nu dispară complet.

„Pentru că nu au vrut să precipite ruina unei ţări care avea nevoie de ei”, francezii au rămas în Maroc multă vreme după ce ţara şi-a căpătat independenţa. Deşi aproape toţi locuitorii trăiau în sărăcie, apare totuşi o nouă ierarhie alături de cea veche, colonială. Este şi cazul familiei lui Amin Belhaj, un ţăran care moşteneşte pământurile tatălui său şi care prosperă graţie iscusinţei sale antreprenoriale, dar şi abilităţii cu care îşi face rost de mână de lucru ieftină, într-o perioadă în care cei mai mulţi tineri erau atraşi de mirajul oraşelor mari şi de câştigul facil. Împreună cu soţia sa, alsaciana Mathilde, Amin urcă treaptă după treaptă în noua burghezie. El urăşte „oraşul şi cafenelele sale, ale căror guri deschise devorau virtutea tinerelor şi dorinţa de muncă a bărbaţilor.” Din mijlocul livezilor sale de mandarini şi migdali, Amin asistă neputincios la desprinderea de familie a celor doi copii ai săi: Aïsha, care pleacă în Franţa pentru a studia medicina, şi Selim, care alege lumea liberă americană, ademenit de mişcarea hippie. Selma, sora sa înzestrată cu o frumuseţe solară, părăseşte de asemenea lumea rurală. Lipsită de atenţia soţului său, ea trăieşte cu amărăciune tăcerea lui apăsătoare care îi zdrobeşte inima şi răceala faţă de fiica ei pe care nu reuşeşte să o iubească, considerând-o o „pacoste inevitabilă”: „Femeile”, spune Selma, „sunt asemeni acelor ţinuturi devastate de oşti, cărora le sunt pârjolite câmpurile, până când locuitorii îşi uită limba şi zeii.”

Urme ale unor obişnuinţe tradiţionale încă mai pot fi descoperite în viaţa cuplului tânăr şi emancipat, Aïsha-Medhi, educat în universităţi europene: femeia pare să nu aibă un parteneriat egal cu bărbatul.

Priviţi-ne cum dansăm! este în aceeaşi măsură radiografia unei ţări şi a unei familii, a cărei viaţă cu luminile şi umbrele sale se consumă într-o epocă tenebroasă. Un roman de o neaşteptată frumuseţe, prin excelenţă universal, indiferent de cultura din care face parte.

Liliana RUS

Virgil Diaconu, chipurile Diotimei

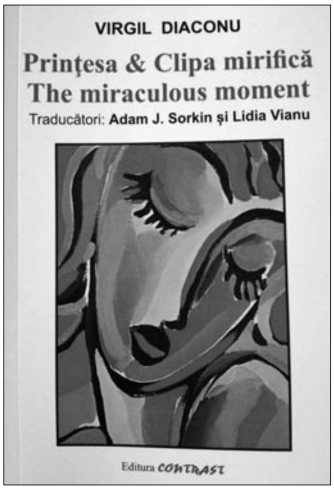
Pentru ca poezia să fie, trebuie ca înainte de ea să existe dragostea.

Virgil Diaconu

Virgil Diaconu a fost prezentat pe toată lungimea biografiei sale literare de până acum ca un exemplu de dedicație și disciplină și nu de puține ori i s-au remarcat vocațiile ieșite din comun de a asimila și a obiectiva poetici schimbând registre, acomodând strategii textuale, modificând direcții de discurs.

Percepția critică a fost în schimb uneori confuzionantă și a plecat axiomatic de la prejudecăți aberante cu concesii graduale de parcurs și politici de nuanță. Un bun exemplu ar fi **Alex Ștefănescu**, care începe modest un eseu dedicat aceluiași poet braconând un model de virtute alchimică pe care îl sumarizează inexact și foarte relativ după criterii numai de el cunoscute. Începuturile poetice i le leagă de absolvirea unei *școli fără nicio legătură cu literatura* și, pentru că îi urmărea de foarte mult timp evoluția, *pe vremuri citindu-i textele*, își dădea seama *de la prima frază că sunt scrise de un ne-literat*. Acum, sigur, deruta celui care citește și citează este maximă și rămâne să se întrebe și să se lămurească totuși **care or fi școlile de specialitate frecventate de foarte timpuriu de foarte numeroșii dintre marii poeți ai lumii**, pentru că este un reproș pe care criticul îl adiționează premiselor analitice, împărțind în subsidiar breasla poeticească în filologi și ne-filologi sau, nomina odiosa, *specialiști* și *ne-pecialiști*. Totuși, mai la vale, pe diapazonul civic îi recunoaște *ardoarea pasiunii și o ne-blazare a sentimentelor care nu mai sunt întâlnite (din nefericire!) la profesioniștii scrisului*. Iată-ne deci în fața altei nefericite rețineri aflată într-o continuă progresie care trece de la literați și ne-literați, la profesioniști și ne-profesioniști, cu mutarea accentelor pe exclamațiile de apreciere.

Și, concesie a concesiilor admirative, în concluzie îi recunoaște lui Virgil Diaconu calitatea *de a fi făcut din poezie o religie și a fi ajuns unul dintre cei mai buni slujitori ai ei*. **(Alex Ștefănescu**, *Plumbul transformat în aur*, **România literară nr. 31/03.08.2012).**

Bizareriile antinomice nu ascund totuși admirația pentru că este și foarte greu să lupți cu evidențele, cu masivitatea și semnificația **acestei** opere poetice. Am ales acest fragment critic pentru a ilustra cât se poate de neted cât de mult se poate greși în așezarea improprie a obiectivelor și premiselor analitice, în ciuda justeții concluziilor. Astfel de considerații sunt extrem de rare și marchează reticențele pantalonașilor bufanți de la manșete eseistice de ventilație academică. Covârșitorul număr de exegeți care s-au aplecat asupra operei poetice semnate de **Virgil Diaconu** au semnalat **fără reticențe** autenticitatea și importanța ei. Și este inutil să mai adaug că singurele școli care pot determina structuri literare valide și peremptorii sunt colile de scris și bibliotecile. Dar, slavă Domnului, **Virgil Diaconu** a scris cu un nestăvilit elan profesionist și a citit extrem de mult.

Siajul acestui destin literar este urmărit sistematic de referințe critice semnate de **Gheorghe Tomozei, Laurențiu Ulici, Mircea Ciobanu, Gheorghe Grigurcu, Nicolae Oprea, Nicolae Prelipceanu, Adrian Dinu Rachieru, Tudor Cristea** și lista ar mai putea continua. Confrați de semnificativ calibru într-ale poeziei au recunoscut adâncimea de mesaj și sens, valabilitatea unei opere care a modificat cumva, încet și sigur, liniile de forță ale polilor estetici care stabileau gravimetria jocului și a valorilor.

Relevante mi s-au părut întotdeauna nucleul meditativ filosofic al poeticii sale, vocația formulării lui în amplozități perifrastice care ating in extenso parabola, simbolul și mitul, modelul exemplar, conviețuirea în deificarea lumii și a lucrurilor. Trebuie menționat un fapt de muncă literară. Perioada cuprinsă între debutul în revista *Argeș* la 20 de ani (1968) și editarea volumului de poeme **Deasupra tenebrelor** la Editura Paralela 45, Pitești, 2021 este o perioada de continuă așezare și resemnificare. Un eu înnegurat și solitar își caută dramatic liniștea, echilibrul apolinic disputându-și atributele cu un univers ostil pe care îl desfide, și-l apropie, îl ceartă și îl ignoră, de care se leapădă și îl invocă. Suportul ființial ontologic al lumii este istoric dar este o istorie în sensul vechimii absolute, de cele mai multe ori de contiguitate cu dimensiunile mitice. Acest ciclu de creație este ilustrat de toate celelalte patru apariții editoriale cuprinse între anii 1976 și 2001 – **Departele Epimenides**, Ed. Litera 1976, **Depărtarea lăuntrică**, Ed. Litera, 1980, **Călătorie**

spre sine, Ed. Albatros, 1984, **Discurs despre liniște**, Ed. Cartea Românească, 1989. Poetul se vede posesor al unor adevăruri fundamentale pe care le singularizează într-o poezie concentrată, oracular ermetică, enigmatică, inițiatoare și inițiatică, o promisiune de reîntemeiere a unei lumi care nu așteaptă decât comunicarea acestui imbold și acestei cunoașteri. Excesul de temperatură metafizică îngheață intruziv în roca plutonică a unui vers expresiv și esențializat prin tortuozitate și insistență. Războinicul, aedul, peregrinul, epimeteul, profetul, în ultimă instanță zeul cu heteronimii intermediari providențiali, daimonul, de exemplu, sunt mijlocitorii fascinantului univers poetic.

Începând cu 2002 se produce și o schimbare majoră de tehnică, discurs și registru tematic. Volumele de poezie **Opium**, Ed. Paralela 45, 2002, Pitești, și **Diminețile Domnului**, apărut la aceeași editură, 2004, orizontalizează discursul, îi determină o amplitudine majoră și aici apare, cum corect constata **Mircea Bârsilă, *aglutinarea*** procedeelor deductive de natură socratică și a celor (poetice) din parabolele biblice sau din *Cântarea Cântărilor*. Ne aflăm în fața unui altfel de enunț și a unei altfel de panotări estetice. Se instalează un alt ciclu de creație. Se obiectivează editorial publicistic de aici încolo preocupările filosofice care au existat în permanență, de amintit fiind volumul de filosofie apărut în 2005 la Muzeul Literaturii Române **Libertate și destin** cu o notă de prezentare semnată de **Constantin Noica.** Un Dumnezeu care este departe de a fi atotputernic în sensul punitiv discreționar, tiranic, este instalat într-un univers al policromiei edenice, floral și mișunând de vietăți și chemat să restabilească o armonie a elementelor. Antropomorfizarea teistă lumii este difuză dar rămâne incompletă și oarecum neputincioasă, poeticește se discută și se mustră familiar divinitatea, se dialoghează cu ea de la egal la egal, se admonestează, în omniprezența ei se manifestă negrele și grindinoasele vindicte sociale ale poetului. Avem o credință nestrămutată, dar cârtitoare, care constată nemijlocit abaterea de la întocmirile esențiale, primare ale unui proiect divin grandios care s-a deteriorat de-a lungul unui parcurs ciclic pe care umanitatea îl parcurge ireversibil. Dimensiunea istorică o îndreaptă către o vârstă de fier în care nelegiuirea, ura, minciuna și-au făcut locul încuibând și întinând rămășițele vârstelor edenice de aur și argint.

De la aceste momente, atenția poetului își diversifică popasurile poetice și se petrec și seismele de așezare și reașezare poetică permanentă secondate și de o tehnologie de marketing poetic de subsidiar. Tot atât de importantă mi se pare și convingerea *cvasiborgesiană* care își face mărturisit și/sau nemărturisit loc instalând marea hașură de urmărire reflexivă a propriei sale opere. Poetul își scrie cărțile de poezie scriindu-și de fapt cartea esențială a vieții sale care este și **Cartea** fără început și fără sfârșit ce absoarbe și retransmite textul multidimensional și imemorabil pe ambele limite de înțelegere ale paradigmei, *străvechi și etern, efemer și care merită să fie uitat.* Așa sunt de fapt justificate reeditările și antologiile sale, fragmentele poetice preluate din anumite poeme și devenite inserții în poeme noi, patinele textuale postmoderniste aduse la tușul colocvial diurn al epistolei false și al jurnalului, lolitologia tonurilor minore din întrauritul disc al Diotimei. Trunchiului viguros platonic i se aplică un dialog de scală inversă pe **cuplul etern femeie-bărbat**. Femeia este cea care deține dacă nu toate tainele, măcar unele dintre adevărurile și enigmele lumii și îl inițiază pe bărbat episodic în ceea ce ar putea fi starea de posesie și echilibru absolut al frumuseții și iubirii. Din nefericire acest lucru este și nu este cu putință. Alcătuirea lumii este abandonată în marginea îngustă, a devenit și un epifenomen cosmic al deteriorării care înghite înfățișările frumosului și absolutului oferind succedanee ale cotidianului, pastișele impure, imperfecte. Este suficientă fie și numai lecturarea poemului **Banchetul**, pag. 21, vol. **Jurnal erotic**, Ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2006, poem prezent și în antologia **Jurnal erotic**, la pag.10, Ed. Contrast, București, 2021, pentru a stabili proporțiile relative.

Joaca erotică se substituie unei mnemotehnici de învățare a sensurilor dezmărginite și oferite de carnalitate, dar carnalitatea este abrutizată de spiritul tranzacțional al unei lumi contrafăcute care face și desface glorii literare pe bulevardul gloriei din budoare, primele cărămizi ale soclurilor fiind puse *pe marginea patului, pe fotoliu sau în colțul mesei.* Femeia este o șansă de aspirație existențială în prezență arhetipală și un exercițiu dramatic de anulare al acestui efort de adorație și aureolare în hipostazele ei secundare

Grilele de lectură și control al textelor din antologia poetică **Jurnal erotic** sunt deci multiple. Un foarte important poet contemporan – **Virgil Diaconu** – se manifestă multitudinal, fiind fără doar și poate reperspectivat critic de cele mai diverse voci care au constatat și lipsa de vizibilitate literară la magnitudinea pe care, desigur, acesta o merită. Rațiuni și pricini obscure l-au determinat pe **Ion Bogdan Lefter – un exemplu –** să îl ignore și să nu îl cuprindă pe acest poet în dicționarul literar *Scriitori Români din anii 80-90* , lucru constatat cu acribie de **Nicolae Oprea** care a și remarcat caracterul limitativ și disimulat al acestui dicționar care nu avea cum să cuprindă în paginile sale de ***o anume croială*** un important poet de mare incongruență și inaderență tematică cu optzeciștii.

„(...) Nefiind, așadar, răsfățat de critica literară, poetul și-a construit temeinic proiectul personal, ajungând la maturitate deplină (...)” conchide foarte corect criticul.

Am prezentat acum un poet care, de fapt, nu prea are nevoie de circumstanțe, în sensul lor determinant. Contraforții, donjonul și zidurile edificiului său literar sunt ridicate. Deschiderea oricărei cărți semnate de acest mare poet vă va asigura și belle vue și esplanada, dar și înțelegerea, descâlcirea sensurilor unei lumi autentice.

Lumea SA.

Marian BARBU

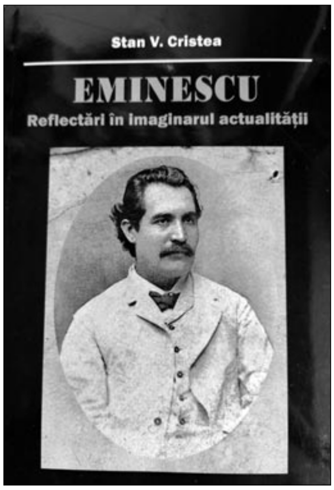
Septembrie 2024

Mihai Eminescu – ipostaze ale reflectării critice

Oricâte încercări de a-l disloca, din locul în care memoria colectivă l-a fixat, ar exista, Mihai Eminescu rămâne coloana fundamentală a literaturii române.

Este această idee și un principiu călăuzitor, decelat în noua carte a lui Stan V. Cristea, ***Eminescu. Reflectări în imaginarul actualității*** (Stan V. Cristea, *Eminescu. Reflectări în imaginarul actualității*, Editura Aius, Craiova, 2024), în care, cu rigoarea și minuția investigatoare (re)cunoscute, a reunit cronicile detaliate dedicate unor lucrări care l-au avut ca subiect de meditație pe Mihai Eminescu: Constantin Cubleșan – patru, Nicolae Georgescu – două, Cassian Maria Spiridon – două, Theodor Codreanu, Iulian Bitoleanu, Săluc Horvath, Lucian Boia, Ana Dobre – câte una, precedate de o analiză a epistolarului Mihai Eminescu-Veronica Micle, *Dulcea mea Doamnă, Eminul meu iubit* (ediția 2018).

Receptându-i opera, într-o viziune critică integratoare, Iordan Datcu evidenția că trei sunt scriitorii despre care, „cu asiduitate și erudiție", Stan V. Cristea a scris „impunătoare tomuri", „reale lucrări de referință": Mihai Eminescu, Marin Preda, Constantin Noica.

Un punct de plecare în exegeza realizată de Stan V. Cristea asupra personalității lui Mihai Eminescu – omul și scriitorul, îl constituie ideatica lui Constantin Noica, la care revine adesea, citându-l pentru cel puțin două afirmații: Eminescu – *omul deplin al culturii românești* și acțiunea de recuperare, prin facsimilare, a manuscriselor, deziderat îndeplinit la începutul secolului al XXI-lea de Eugen Simion.

O altă idee noiciană, la fel de incitantă, privește *devenirea* scriitorului în relație cu spiritul/sufletul națiunii: „În Eminescu, substanța a devenit subiect", conceptul rezonând, profan, în cel al lui Spinoza referitor la Dumnezeu – Dumnezeu-substanță. Prin urmare, se înțelege, modul în care Eminescu a asimilat cultura populară, rostirea românească, l-a transformat în scriitorul reprezentativ, emblematic, cel care le-a sintetizat genial, astfel că, în metamorfozele subtile ale *substanței*, din *athanorul* culturii naționale, el însuși a putut să devină *substanță*, iar alte *subiecte creatoare* să nu poată apărea în lumea noastră „fără să-l distileze pe el, ca o esență, în subiectivitatea lor". Ca *substanță*, rezultată din sincretismul/determinismul relaționării cu universul spiritual al națiunii, Mihai Eminescu trebuie descoperit și redescoperit permanent.

Demersul critic al lui Stan V. Cristea se înscrie în această perspectivă a *reflectării* personalității sale în *imaginarul* actualității, având în vedere faptul că, la finalul secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea, Eminescu, în fapt, *imaginea lui postumă*, s-a aflat sub lupa infidelă a reevaluării critice, reevaluare estetică ce a lăsat loc de afirmare defăimării, denigrării, negării.

În plus, Mihai Eminescu nu este, pentru Stan V. Cristea, doar un subiect constant de meditație și reflecție, ci și obiect de cercetare istorică, urmărindu-i interferențele cu spațiul Teleormanului: *Eminescu și Teleormanul. Un caz pentru istoria literaturii* (2020), ediție reluată și adăugită a celor din 2000, 2004, 2014.

Cititor profesionalizat fiind, Stan V. Cristea nu citește niciodată indiferent sau superficial, nu trece peste inexactități, dimpotrivă, le sesizează, le corectează, revenind, recurent, pentru a impune adevărul atestat de documente: Grigore Gellianu, de exemplu, unul dintre primii detractori ai lui Eminescu, „un cretin" (G. Călinescu), nu este, conform cercetării proprii, Anghel Demetriescu, ci... Grigore Gellianu, nume frecvent în presa vremii la sfârșitul secolului al XIX-lea, și nu este nici un pseudonim. Semnalează și completează, de asemenea, informația literară, în privința debutului poetului – tânărul Mihai Eminescu a debutat (informație susținută, cândva, și de Nicolae Iorga), în 1865, în revista *Rândunica*, scoasă de elevii gimnaziaști din Cernăuți, cu poezia *Poetul*, în aceeași revistă apărând și poezia *Zadarnic* (cf. p. 19).

În viziunea exegetului Stan V. Cristea, portretul lui Mihai Eminescu se constituie din desfășurări coerente, cu logica discursului argumentativ, luând în considerație *omul*, așa cum se reflectă el în intimitate, în scrisorile către Veronica Micle, în *Eminescu. Romanul epistolar al iubirii*; sunt vizate, apoi, lucrări care au ca subiect de cercetare biografia poetului, cu momentele ei nebuloase, precum boala și circumstanțele morții în *Eminescu. Biografii paralele* (Nicolae Georgescu, *Politică și poezie. Viața Veronicăi Micle lângă Eminul ei iubit*, 2021); *Eminescu.*

Oamenii din viața lui (Zenovie Cârlugea, *Mihai Eminescu. Dicționar monografic: Oamenii din viața lui*, 2019); *Eminescu. Ipostaze ale biografiei prin operă* (Tudor Nedelcea, *Eminescu*, 2020). Străbătând, apoi, alte spații ale universului eminescian, este actualizat *jurnalistul*, în *Eminescu. O perspectivă asupra publicisticii politice* (Cassian Maria Spiridon, *Eminescu, ziarist politic*, 2019), *Eminescu. Jurnalistul cultural complet* (Iulian Bitoleanu, *Eminescu, jurnalistul cultural complet*, 2019), *Eminescu. Ziarist la «Timpul»* (Nicolae Georgescu, *Ziarul «Timpul» acuzat în Parlament*, 2023), apoi *poetul* în *Eminescu. Centralitatea canonului literar românesc* (Theodor Codreanu, *Hyperionice*, 2019), *Deschideri ale operei în eternul prezent* (Ana Dobre, *Eminescu – eternul prezent*, 2024).

Polemica referitoare la deturnarea cercetării operei eminesciene este temă de meditație și de analiză în cărțile lui Constantin Cubleșan, căruia Stan V. Cristea îi dedică patru ample lecturi critice: *Eminescu. Hermeneutica exegezei continue* (Constantin Cubleșan, *Eminescu în exegeze critice*, 2014), *Eminescu. Coordonate documentare și ideatice* (Constantin Cubleșan, *Eminescu în reflexii critice*, 2017), *Eminescu. Repere în câmpul criticii actuale* (Constantin Cubleșan, *Repere critice eminesciene*, 2023), *Eminescu. Chipuri și măști ale defăimării* (Constantin Cubleșan, *Defăimarea lui Eminescu*, 2022).

Un popas aparte îl constituie aprofundarea cărții lui Lucian Boia, *Mihai Eminescu, românul absolut. Facerea și desfacerea unui mit* (2015) în cronica *O controversată încercare de demitizare*.

Construcția volumului urmează o logică a organizării tematice: de la reflectarea omului în imaginarul posterității, la cercetarea – sub lupe fidele sau infidele, a operei și până la controversa asupra moștenirii culturale eminesciene, vizând (in)actualitatea acesteia – chestiune tratată ca *denigrare*, *demitizare*, *defăimare*.

Oricum s-ar numi acest proces, care a început în *Dilema* (februarie 1998), această fenomenologie negatoare/negativă/negativistă, este abordată de către Stan V. Cristea, responsabil, cu deplina conștiință a istoricului literar, credincios deontologiei adevărului, cu stăpânirea materialului informativ, incluzând și interogațiile dramatice avansate de Constantin Cubleșan: „De ce îl urăsc atât de mult unii dintre contemporanii noștri pe Eminescu, scriitor care s-a născut și a trecut la cele veșnice în secolul al XIX-lea?”, din care, pe cale de consecință rațională, decurg altele: „De ce o majoritate, care prețuiește opera lui Eminescu, trebuie să accepte gusturile, preferințele, grila valorică a celorlalți, mai puțini la număr, dar mai guralivi? (...) De ce atâta ură împotriva lui Eminescu? De ce trebuie să ne descotorosim de el, intrând acum în Europa?”

Pe acest fundament complex al actualității literare contemporane, cu precădere în segmentul de după 1989, cu dinamica ei susținută, Stan V. Cristea relevă trăsăturile definitorii ale eminescologiei, identificându-i simptomele: negarea calității de poet național în care îl fixase G. Călinescu, discreditarea – pentru a-l trimite în „derizoriul istoriei culturii naționale” (C. Cubleșan), pe motiv că este „depășit” ca poet. Paralel cu acest proces al denigrării/defăimării, apare încercarea de a-l recupera sau restitui (rizibil) ca om de știință, anticipator al lui Einstein sau Freud!

Încercările de a-l disloca pe Mihai Eminescu din locul în care l-au fixat istoria literaturii și mentalul națiunii sunt contracarate de cercetători – Theodor Codreanu, Constantin Cubleșan, Nicolae Georgescu ș.a. –, care, fideli deontologiei profesiei, slujesc adevărul. Cercetarea lor centrată exclusiv, în privința biografiei, pe documentul de epocă, are ca scop elucidarea confuziilor în ceea ce privește exactitatea unor momente din viața poetului, cu referire, în special, la lues-ul care l-ar fi afectat. Cercetarea medicală a demonstrat că *Mihai Eminescu nu a fost contaminat de boala luetică*. Lucrarea care sintetizează problematica aceasta, lucrare marcată de o atitudine polemică necesară, este *Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor* (2015), cu *Argument*-ul lui Eugen Simion și un *Cuvânt înainte* de Irinel Popescu, însumând intervențiile prezentate la Colocviul din 27 martie 2014. Concluzia este a lui Eugen Simion, care operează distincția netă între biografie și operă: toată demonstrația aceasta „nu schimbă nimic esențial în ceea ce privește opera”.

Se trasează, așadar, definitiv, hotarul între eul empiric social și eul creator, între *viața*, cu evenimentele ei lumești, efemere, neesențiale, și *opera* lui – perenă, universală, esențială, transfiguratorie, prin/în care creatorul a supus realul unei metamorfoze absolute în cadrul căreia s-a produs transcenderea – transmutarea relativului în absolut – al creației, datul biografic căpătând valoare de arhetip, circumscriind, fundamental, matricea stilistică. E o realitate care se regăsește în dimensiunea gândirii demiurgice eminesciene, conținută într-un vers citat de Theodor Codreanu: „Cât geniu, câtă putere într-o mână de pământ!”, care-i prilejuia reflecția: „Așadar, omul îndumnezeit este starea primordială, *Archaeus*, cum o numește poetul, ca «singura realitate pe lume»”.

„Educațiunea este cultura caracterului, cultura este educațiunea minții. Educațiunea are a cultiva inima și moravurile, cultura are a educa mintea” (Ms.2257), medita Eminescu în intimitatea dialogului cu sine, dar adevărul conținut ni se transmite, transtemporal, cu aceeași acuitate și tensiune intelectuală.

Este inactual Mihai Eminescu? Poate ar fi mai productiv și eficient dacă exigența aplicată în ceea ce privește opera eminesciană, ar fi orientată întâi de toate, către orizontul strâmt al lor înșile, al negatorilor. Iar cei care-l afirmă să-și construiască argumentația cu aceeași consecvență, pentru a atrage atenția asupra adevărului că Mihai Eminescu întruchipează *deplin substanța* care a devenit subiect de meditație prin/în opera lui și, prin consecințe, în reflecțiile critice ale celor care-i abordează cu responsabilitate opera, în perspectiva autonomiei esteticului și, simultan, a istoricității.

ANA DOBRE
28-30 septembrie 2024

„DIN REVELAȚIILE LECTURII”

Spirit polivalent, **Iulian Chivu** se mişcă dezinvolt în literatură, atât ca prozator – autor al unor scrieri consistente, dar şi ca critic literar. Cu aceeaşi dezinvoltură abordează şi filozofia, domeniu care i-a devenit familiar şi în care se avântă întemeiat până în pragul enciclopedismului.

Ca dovadă, volumul „**Din revelaţiile lecturii**”, apărut anul acesta la Editura Sitech, care cuprinde atât cronici literare, cât şi eseuri de filozofie publicate, în timp, în mai multe reviste. Prin „Revelaţii” trece, în genere, adierea unui spirit justiţiar. Cele mai multe cronici se ocupă de cărţile unor scriitori actuali, care ar merita nu numai atenţia criticii literare, ci şi, implicit, meritata lor cunoaştere de către cititori.

Lucrul acesta îl spune explicit în „Precuvântarea” de la începutul volumului: „am scris aceste cronici cu bucuria de a semnala promisiuni ale unor potenţiale cariere literare”; sau, de pildă, despre Elisabeta Bogăţan: „e o poetă care ar putea fi mai atent văzută de critica noastră iterară”.

Dar, nu numai critica literară este de vină. O altă cauză ar fi, spune Iulian Chivu, şi că „se scrie mult şi, din păcate, se citeşte prea puţin”. În privinţa cititului – „exerciţiu” care deschide orizonturi, îmbogăţeşte şi nuanţează sufletul – aflăm cu tristeţe că suntem la coada Europei (şi probabil că nu e singura „coadă”). Noi am zice – şi Iulian Chivu este de acord – nu că se scrie, ci că se publică mult. Şi se publică mult, susţine autorul „Revelaţiilor”, pentru că editurile nu au lectori de carte. Altfel spus – cum ar zice Nicolae Breban – lipseşte cenzura profesională. Valoarea a fost înlocuită de alte „criterii”: al banului, al relaţiilor etc. Se publică orice şi această avalanşă venită pe un teritoriu al nimănui lasă valoarea pe seama singurului „judecător suprem” – reţelele sociale.

În aceste condiţii, lăsat singur să hotărască destinul scrierilor, spune Iulian Chivu, „scriitorul contemporan s-a întors la situaţia lui Anton Pann de a-şi vinde singur cărţile sau de a le distribui revistelor, spre promovare”. Şi la reviste, „andrisantul” e de negăsit.

Mâhnirea autorului are şi o ţintă precisă – propriul judeţ în care există aceeaşi devălmăşie a valorilor şi unde oamenii de spirit „se retrag din orizont”, lăsând în faţă „spiritele sterile, care fac zgomot”. Or „cu valori incerte nicio construcţie nu rezistă”. Soluţia, mai spune autorul, „nu poate fi decât una axiologică, iar Teleormanul, mai păgubit decât alte judeţe, nu are decât să facă ce fac cu seriozitate ceilalţi: să-şi reconsidere valorile, să le dea orizont, fiindcă vlaga lor stă în cultură şi în conştiinţă”.

Cumva, în cronica „Pasiunea adevărului documentar”, îi dă dreptate istoricul literar Stan V. Cristea, care afirmă că Teleormanul este un „spaţiu încărcat de o spiritualitate mirifică şi tulburătoare, pe care însă n-am descoperit-o pe deplin”.

Cele mai multe eseuri de fiozofie au fost publicate în revista „Tribuna”. Iulian Chivu dovedeşte o foarte bună cunoaştere a domeniului, oferind cititorului o seamă de date bibliografice, care ar putea constitui substanţa unui viitor dicţionar filozofic.

În acest volum, însă, au fost alese numai câteva, dintre care am semnala pe cele despre Michel Foucault, „Supremaţia Vestului” ori despre „imposibila comuniune” dintre Occident şi Orient, din care aflăm că „Marea descoperire a Occidentului este umanitatea”, iar „marea descoperire a Orientului este omul”.

Autorul pare interesat de modul în care filozofii români îşi văd propriul popor. Pentru noi – lucru perfect valabil şi astăzi – un mare risc l-a reprezentat contactul cu Rusia. Mircea Eliade o spune răspicat: „Adevărata primejdie începe, pentru întreg neamul românesc, abia după ocuparea teritoriului de către Soviete”. Dar, Rusia, afirmă Emil Cioran, nu este o primejdie numai pentru noi: „Prin modul în care popoarele se vor şti apăra de Rusia, îşi vor dovedi gradul de sănătate”. C. Rădulescu-Motru remarcă înclinarea românilor către democraţie, dar cu un amendament: „Sufletul şi raţiunea de a fi a românului este democraţia. Pretenţiile lor la o cultură autonomă şi originală sunt minime de tot”.

În sfârşit, de la Drăghicescu aflăm un lucru, care ne întristează şi ne face să vedem altfel istoria: de la geto-daci am moştenit duplicitatea, viclenia, prefăcătoria şi dibăcia de a înşela. Ce trist şi ce actual sună!

Remarcând solida cultură filozofică a lui Iulian Chivu, nu ne-ar surprinde ca, nu peste multă vreme să putem citi un studiu – oare pe ce temă? – care ar veni ca o încununare a acestor preocupări.

„Din revelaţiile lecturii” se încheie cu o culegere de aforisme, ca un exerciţiu al autorului pentru... viitorul studiu. Sunt reflecţii despre viaţă şi mai ales despre cultură. Iată câteva: Ungaria, ca şi Rusia, se întinde până acolo unde s-a statornicit ultimul ungur: un secui, un steag, o primărie...; Românii sunt un popor tot mai trist: au nevoie de un ideal nou, ar observa C. Rădulescu-Motru; Televiziunile şi cultura: „un scriitor nu poate să apară la televizor decât dacă e bătut de soacră sau violează o bătrână” (sau dacă ar cânta manele, adăugăm noi). Cât timp nu convenim idealuri de durată, rămânem contradictorii, conjuncturali şi inconsecvenţi. Satul a născut eternitatea: fără tradiţie nu mai are poezie; fără copii nu mai are viitor; fără viitor se ruinează şi piere; Nu cred în ierarhiile valorice sugerate/promovate de revistele literare; surprizele ne vor veni dintre marile... omisiuni.

Gheorghe FILIP

In memoriam AURELIU GOCI

„Filiala București – Critică, Eseistică și Istorie Literară - a Uniunii Scriitorilor din România anunţă cu tristeţe încetarea din viaţă, în ziua de 27 octombrie 2024, a criticului, istoricului literar, jurnalistului Aureliu Goci.

Aureliu Goci s-a născut la 5 iunie 1948, în comuna Letca Nouă, Giurgiu, şi a urmat cursurile Şcolii Generale nr. 141 şi ale Liceului Teoretic nr. 36, din Capitală, absolvind în 1967.

În 1972 a absolvit Facultatea de Filologie, Secţia Română-Italiană, de la Universitatea din Bucureşti.

A fost profesor de limba română.

Între 1979 şi 1981 a lucrat ca muzeograf la Muzeul Literaturii Române, apoi redactor la revista *Manuscriptum*.

Din 1990 a lucrat la ziarul *Dimineaţa*, ca responsabil al paginii de cultură.

Din 1994 a fost redactor la *Armonia*, la *Ţăranul român*, iar din 2002 până în 2007 la *Economistul*.

A editat mai multe publicaţii.

A fost redactor la *Editura Fundaţiei PRO* (2002-2006) şi la *Editura Academiei Române* (2009-2013).

Din 2016 a devenit redactor-şef la revista *Arena literară*.

În legislatura 2006-2009 a fost consilier parlamentar la Comisia de Politică Externă din Camera Deputaţilor.

În 1994 a înfiinţat, alături de soţia sa, prozatoarea Gabriela Banu, Editura „Curierul Dunării", unde i-au apărut o parte dintre primele cărţi.

A debutat în critica literară în anul 1970, în revista *România literară*, devenind, pentru 7 ani, titular al rubricii „Cronica poeziei".

De-a lungul carierei scriitoriceşti, a publicat în *Viaţa Românească*, *Amfiteatru*, *Cafeneaua literară, Argeş, Tomis, Convorbiri literare, Familia, Ramuri* ş.a.

Dintre numeroasele volume publicate, se reţin: *Delavrancea şi devenirile arhetipului* (1995), *Arghezi – eseu despre religiozitatea omului necredincios* (1997), *Eminescu la infinit* (1997), *Răzbunarea lui Moromete sau Marin Preda şi onoarea de a fi contrazis de istorie* (1998), *Arghezi între infinituri* (1999), *Romane şi romancieri în secolul XX* (2000), *Geneza şi structura poeziei româneşti în secolul XX* (2001), *Dinu Săraru şi reconvertirea romanului în poveste* (2002), *Fenomenul Caragiale şi reîncarnările virtuale* (2002), *Prozatori români la frontiera mileniului (2009), Apocalipsa după Arghezi (2009), Poeţi români la frontiera mileniilor (2012), Liviu Rebreanu – centrul operei şi distribuţia tipologică (2014), Mircea Eliade – spaţiul ancestral şi dominantele mitului urban (2016), Mihai Eminescu – identitate şi semnificaţie (2017), Poezia românească de la Dosoftei la Nichita Stănescu, I (2018) şi II (2019), Magistrul şi discipolii (2020), De la Caragiale, prin Urmuz, la Avangarda europeană* (2024).

Avea în pregătire un volum despre relaţia contemporanilor cu scriitorii noştri clasici.

Prin dispariţia lui Aureliu Goci, critica şi istoriografia noastră literară suferă o grea pierdere." **(Comunicat U.S.R. /29 Oct. 2024)**

Redacţia *Cafenelei literare* regretă dispariţia criticului, care i-a fost colaborator mai bine de 15 ani şi pe care l-a premiat pentru opera sa în două rânduri.

Virgil DIACONU

CINA CEA DE TAINĂ

Nu mai știu, Doamne, despre tine nimic.
Nu mai umbli printre noi pe pământ,
nu mai baţi din poartă în poartă...
Năvoadele pe care le-ai umplut de pești
au rămas în poveste.
Zilele încep fără tine, sau poate că eu
nu văd prea bine printre razele în care ascunzi,
printre rândurile luminoase ale zilei...
Cina cea de taină a ajuns un tablou,
pentru care licitează gulerele albe
    din politica roșie,
așadar vameșii acestei democraturi color...
Toți jură pe Cartea Sfântă și toți ne fură cu ea...
Tu ai uitat de-a binelea de noi
și nu mai baţi din poartă în poartă...

Și totuși, într-un alt tablou, eu stau la masă
    cu tine:
eu de o parte a mesei, tu – de cealaltă parte;
eu la un capăt al singurătății, tu –
    la celălalt capăt...
Vorbim fără cuvinte, strigăm fără glas...

Sau poate că toate acestea se întâmplă în vis,
pentru că eu întotdeauna am încurcat lumile –
de pildă, cuvintele tale au ajuns
    bătăile inimii mele,
inima mea bate în pieptul tău.
Desigur, eu sunt un încurcă lumi...

Cina cea de taină este în lacrimi...

16 septembrie 2024

44. semn de carte

viaţa e
dinaintea mea
lunecând în nisipul
albastru al ierbii
om de vânt
fără chip
crescut din trup

efigie
în care timpul
a nivelat
reliefurile

filă de carte
scrisă de înger
împingând roua
în hieroglife suspendate
şi înflorind aerul
precum coarnele unui cerb

la capătul zilei
noaptea muşcă din carne
literele se întorc
împletind pe trup
o cămaşă de zale

sufletul flacără
se zbate în colivie
nevăzută ca o floretă
pasărea ceţii
punctează-n asalt
tuşe cu trandafiri
galbeni

61. prinţesa nordică

cu mersul tău de prinţesă nordică
te-am zărit într-o carte
cu litere de iarbă
amândoi pe insulă
alergând desculţă şi potrivind
într-un puzzle cuvintele

atât de caldă vânt învăluit în
parfumul florilor de cicoare
pielea ta albă
îmi încreţise degetele
nu te puteam atinge
de carne vie

te puteam respira
risipindu-mă în aer
şi luminându-mă
de respiraţia ta te puteam înota
arcuind braţele curajoase
deasupra valurilor...

mă regăseam eşuat în ţărm
un timp sunetul mării
mă însoţea din cochilii
de scoici
ecou nevăzut

62. pescăruşul

traversat de cântecul tău
cum marea de un frison continuu...
tu ieşi din spumă printre piruiete
lunecând în ceaţa subţire
şi intrându-mi în gură
şi-n ochi...

singur pe faleză
sărat de tine
te simt prin toţi porii
pescăruş ce mă sfâşie
cu sunetul acela ciudat şi trist

clipele sparg
nimic nu mai are
întinderea corectă
o maşină se striveşte de pod
mă arunc pe spate
spre valuri

plutesc în aer nu ştiu dacă
voi reuşi să ating apa
arcul buzelor tale
marginea lumii
de care mi-am agăţat respiraţia...

63. nord de animal

acea înfăşurare de linii
curgere de ape
coapsele întinse
pe nisipul plajei
sunetul baritonal
al saxofonului
agăţat de statueta
de jad imperial
ce dansează

şi lustra
clătinându-se
fluture orb...

ţipă aerul corb bătrân
fericirea e
animalul de pradă
care pândeşte
dar nu te-atinge
să nu-i simţi
ghearele

64. dans cu negresa

ritmul pune stăpânire pe braţe
pe coapsele care se unduiesc
mătasea neagră a ochilor mei
lunecă înfrigurată
descoperind sub piele
luciul de abanos

sfâşietor dansul unei femei singure

clapele pianului se sparg
ca razele soarelui roşu

când se ating de valuri
şi intră dedesubt

am trecut prin viaţă
asemeni lui
fără să dansez cu negresa
în consecinţă
fără să înţeleg nimic

65. nord de strigoi

azi-noapte te-am văzut goală
între oglinzi
apele lor te încolăciseră ca două
pârâuri gemene de munte

se repezeau pe curmătură
între muncele rotunjite
de dogoarea verii
săreau stropi

abia de zăream
două mure
aşezate simetric
în calea sălbăticiunilor

ochii mei doi
tocmai învăţaseră
să urle ca
puii de lup

spre dimineaţă
ai deschis fereastra
afară bântuiau strigoi
şi crăpau pietrele în ger

grâul încolţise pe
pervaz şi funia
de usturoi
atârna de cer

Ion Toma IONESCU
Din Antologia de autor
***ARGINTARIUM 2* – în pregătire**

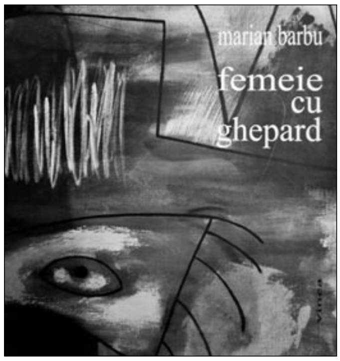
Dublă lansare de carte: Virgil Diaconu – *Jurnal erotic* și Marian Barbu – *Femeie cu ghepard*

Miercuri, 2 octombrie, cunoscuţii scriitori argeşeni **Virgil Diaconu** şi **Marian Barbu** şi-au prezentat, la Biblioteca Judeţeană Argeş, cărţile de poezie recent tipărite.

Cei doi sunt vizibili în arena literară judeţeană şi naţională, Virgil Diaconu – mai mult prin creaţiile poetice, iar Marian Barbu – mai mult prin eseistica şi critica literară. Echipa de succes este regăsită şi la nivelul conducerii revistei *Cafeneaua literară*, publicaţie editată de Centrul Cultural Piteşti – director, Virgil Diaconu, şi redactor-şef - Marian Barbu.

Denisa Popescu: „Poezia de dragoste - ca împărăţia pământului şi a cerului la un loc. Am fost, astăzi (miercuri, 2 octombrie, n.m.), mai aproape de ea decât oricând, graţie lui VIRGIL DIACONU şi lui MARIAN BARBU. Am intrat prin cele două porţi mari – *Jurnal erotic* şi *Femeie cu ghepard*. Sunt câţiva care s-au simţit atât de bine, atât de „acasă”, că n-au vrut să se mai întoarcă. Cine îi caută, să ceară cheile împărăţiei de la Virgil şi de la Marian.”

Cartea **Jurnal erotic** (Editura Contrast, Bucureşti) poate fi găsită acum şi pe platforma LIBRIS. https://www.libris.ro/jurnal-erotic-virgil-diaconu-FLI978... Prezentăm poeme din creaţia celor doi poeţi.

Spiridon Voinescu

VIRGIL DIACONU

Apariţii

Sub streaşina glasului tău
mă întorc seara în grădină, mamă,
în grădina smintită de cireşii înfloriţi şi de vrăbii.
Nu mai cuprinzi lucrurile…
Umbli prin camere, măsori singurătatea.

Între fotoliu şi pat, singurătatea.
Cana cu apă a rămas neatinsă,
ceasul a împietrit în perete.
Şi făpturile din albumul cel vechi
au dat năvală în casă.
Ele umblă zălude prin camere,
măsoară singurătatea.

Iată-l pe bunicul în hainele lui de paradă
şi cu medaliile pe piept. Cu toate medaliile,
ca să-ţi alunge tăcerea şi teama.
Iată fecioara, care are chiar mâinile tale.
Şi care aleargă pe câmp după fluturii amiezii.
Fecioara cu aripi de fluture.
Şi copilul, care prinde pentru tine
soarele cocoţat în cireş.
Toate au dat năvală în odaie,
de parcă lacrima nu ţi-ar fi de ajuns.

Uneori, tu mă trezeşti din somn
şi îmi arăţi noaptea bătută în cuiele de argint. –
O călătorie pentru care nu sunt nici acum pregătit.
Şi pentru care nu voi fi niciodată.

Copacii din grădină se dau cu capul de pereţii casei.
Şi eu mă închid în camera mea.
Nici n-am văzut când m-am lovit de cana cu apă.
De cana cu apă, din care se vede bine că a băut cineva…
Întotdeauna se întâmplă ceva peste puterile mele.
Ceasul din perete mă strigă toată noaptea cu bătăile lui.
Şi inima aleargă ca o nebună pe-afară,
prin grădina smintită de floarea de cireş şi de vrăbii.
Nici nu mai ştiu dacă vrea să ia în braţe pădurea
sau să îngroape totul în cenuşă.

MARIAN BARBU

Rozariul singurei tristeţi

Nu am de ales, am să îmi trăiesc singura viaţă
    până la sfârşit
iarna trecută pe geamul ferestrei
    alături de înmărmuritele flori
-un exerciţiu de admiraţie pentru mersul
    cu capul în nori-
am desenat un cerc pe aburul sufletului meu istovit.

nu-i prea mult de atunci, în numele Tatălui şi al Fiului,
    ştiu,
cercul precis, în Grădina Îngheţului s-a mai tot conturat
linia pornită atunci s-a ghemuit pregătindu-se
    de înnoptat
ca şi mersul pe jos, într-o doară,
    al trupului meu răbduriu.

vă voi spune aşa, viaţa aceasta este chiar
    singura viaţă avută
suntem macii plăpânzi ai nesfârşitului lan de secară
dormim adânc într-un timp la marginea căruia
    veşnic coboară
tăişul clipei cât veacul în carnea îndurerată şi slută.

Literatura babiloniană și asiriană

EPOPEEA LUI IZDUBAR

REGELE ÎŞI ÎNGROAPĂ VĂZĂTORUL ÎN PEŞTERĂ

Ce-a fost, a pierit
Ce noi pe pamânt ştiam odată,
Şi-n această zi strălucitoare, fără sfârşit
Fericirea o putem doar cunoaşte
Acolo bucuria etern izvorăşte.

COLOANA V

REGELE ÎŞI ÎNGROAPĂ VĂZĂTORUL ÎN PEŞTERĂ ŞI, CONTINUÎNDU-ŞI CĂLĂTORIA, ÎNTÂLNEŞTE DOI URIAŞI DE FOC CARE GHIDEAZĂ SOARELE PE CER. EI SE DISTREAZĂ PE SEAMA REGELUI ŞI ÎI ARATĂ DRUMUL

Regele își îngroapă Văzătorul în peșteră
Şi trist dinăuntru jalea răzbate.
Intrarea în peşteră o astupă cu rocile dimprejur
Şi din nou porneşte la drum.
Dar în curând prin munţi s-a rătăcit,
În întuneric ca un vas a fost azvârlit
Pe valurile fără cărări ale mărilor necunoscute.
Dar de îngrozitoarea peşteră tot mai departe fuge.
Se face dimineață peste piscuri şi văi solitare,
Iar el, speriat, cercetează sălbăticia-ngrozitoare.
Îşi ţine calul în frâu şi cu mirare împrejur priveşte
Şi peste tot în jur pământ mistic zăreşte.
În faţa lui vârful Muntelui Masu se ridică.
El vede rapid stâncile şi piscurile părăsite
Şi cedri, pini, printre stânci îngrămădiţi
Ce fantomatic cresc din munte rapid.
Ascultaţi! Auziţi acel bubuit cumplit
peste tot împrejur?
Ce grozăvie neştiută înfioară pământul
ca un cutremur?
Regele priveşte-ngrozit şi iată!
Calul sare-napoi, fornăie sălbatic,
tremură de groază
Priviţi! Priviţi acolo acele siluete
ce strălucesc orbitor
Zburând fioros peste pământ cu lumină de foc!
Două spirite groaznice, demoni sau zei fioroşi
Cu tunete-asurzitoare ţâşnesc din locaşurile lor,
Din adâncimi de sub pământ monştrii zboară
Şi-n sus îşi înalţă trupurile-ngrozitoare
Sus, tot mai sus, până când creştetele-ncoronate
le sunt
De porţile Paradisului, astfel se ridică de la pământ
La înălţimile empireului, în timp ce în jos
se prăbuşeşte
Fiecare trup şi mult dincolo de zidurile Infernului
se lungeşte.
Priviţi! Ca metalul topit străluceşte fiecare zeu,
În timp ce pe o flacără de sulf din iad
se caţără fiecare monstru.
Două orori în flăcări se ridică la cer
În timp ce fulgere mânioase din fiecare monstru
ţâşnesc.
Poarta Iadului o păzesc cu faţa Morţii nemiloase
Şi-aruncă soarele-n jurul nesfârşitelor spaţii
Mai rapid şi decât fulgerul, în timp ce soarele
se mişcă
De-a lungul orbitei sale, ghidat de loviturile lor.
Furtuni cumplite se ridică de la loviturile
lor îngrozitoare
Şi veşnic străluceşte-n jur un vârtej de stele.
Stele fără număr astfel împinse se-nvârtesc
Cu toate planetele pe orbite ce se rotesc.
Regele, uluit, ochii holbaţi îşi ridică
Pe faţa lui frica şi groaza se imprimă.
În timp ce ei se apropie, Regele gândurile
îşi adună.
Astfel despre el unul dintre zei cugetă:
"Cine-a venit acolo ca un zeu întrupat?"
Al doilea zice: „El vine din al oamenilor sălaş
Dar merge cu slăbiciunea unui muritor,
Uite că pe pământ păşeşte majestuos."
Unul braţul puternic spre cer îşi ridică
Şi loveşte soarele în timp ce trece bubuind.
Lumea incendiată de căldură
şi mai tare străluceşte
În timp ce-n urma sa potop de flăcări izvorăşte.
Acel vârtej formează meteori, comete strălucitoare
Şi multe planete şi stele scânteietoare.
Mantia de flăcări se-ntinde departe pe cer,
Împodobită cu stele-nestemate ce,
strălucind, zboară şi trec
Peste eterul dimprejur formând sori
Ce prin orbite noi îşi cântă rugile lor.
Tunetele lor asurzitoare sfâşie cerul tremurător-
-Imnul nesfârşit al eternităţii.

URIAŞII DE FOC SE DISTREAZĂ

Întorcându-se apoi către Rege, monstrul zice,
Când trupu-i groaznic mai aproape dogorăşte:
„Aşadar, vezi, fiule, că zeii sunt puternici,
Iar să provoci o mare putere e prostesc şi greşit.
Dar încotro mergi tu, Rege cu ochii trişti?
Ce mesaj ai tu să ne aduci?"
Regele, prosternat acum, de monstru s-a rugat:
„Zei sau demoni, în al vostru luminiş
Plin de grozăvii, eu din greşeală am intrat
pentru a-l căuta
Pe-al nostru Hasisadra, care o vrajă poate arunca
Pentru ca mânia zeilor să o abată.
Nemuritorul se află lângă mare
Şi cunoaşte viaţa şi moartea,
toate lucrurile ascunse
Şi doar acestea sluga voastră vă aduce:
Zeiţa m-a cerut de soţ şi-am refuzat
Si-astfel furia lui Anu eu am provocat.
Aşa pentru mine toate necazurile-au început.
Arătaţi-mi drumul spre Hasisadra,
aceasta vă cer şi vă rog."
Faţa de uriaş a zeului de zâmbete grozave
s-a schimonosit
Şi, râzând, vălurele mile-ntregi s-au rostogolit.
Gura sa şi-a deschis, abisul s-a căscat
Ca un golf la cutremur, şi departe pe pământ
s-a revărsat.
Pământul dimprejur îl cutremură
râsu-i bubuitor:
„A, fiule! Deci, în sfârşit, tu ai descoperit
Că Regina poate să şi urască, nu numai
să-şi iubească prietenii, la fel de bine?
Şi-n călătoria ta iubirea lui Iştar te trimite?
Un muritor înţelept ai fost ca s-o refuzi,
Căci ea cu bărbaţii ei face ce vrea.
Iubirea unui muritor puternică-i nespus,
e-adevărat
E-un lucru minunat, cântecul vieţii neîncetat!
Pe coama unui munte, într-o cavernă,
Acolo să-ţi îndrepţi tu paşii către Infern.
Douăsprezece ore să mergi
până la ale muntelui porţi,
Cu o inimă ca a ta să sfidezi soarta ştiu că poţi.
Un întuneric adânc se-ntinde veşnic
Pe acele tărâmuri înnegurate-Casa celor Morţi.
Du-te, Izdubar! Prin acest tărâm al lui Mas
Trece drumul şi către vest să se îndrepte
al tău pas.
Şi fie ca fecioarele ce stau pe lângă ziduri
Să te revigoreze şi să te conducă
spre Sălile Fericite".
Drumul pe care merg ei în spatele soarelui
la răsărit
Trece pe după soarele la asfinţit-cu-aripi
au zburat
Oamenii-scorpioni au pierit în spaţiul vast,
Astfel monştrii aceştia departe de ochii lui
au zburat.

(continuare în nr. viitor)

Traducere din limba engleză de
Liana ALECU

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Piteşti
sub egida
Consiliului Local Piteşti şi a
Primăriei municipiului Piteşti

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Secretar de redacție:
Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Ion PANTILIE

Corespondenţi:
Elisabeta BOŢAN (Spania)

Corectură:
Jean DUMITRAȘCU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013,
Piteşti
Tel./fax: 0248/219976

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256,
Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra
conţinutului textelor revine
autorilor, conform legii.
Autorii pot avea şi alte opinii
decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite
la redacţie nu se înapoiază.

Tiparul executat la
VENUS PRINTING SOLUTIONS
Iași

Revista nu publică decât texte inedite, deci care nu au mai apărut în alte publicații.

Rarități bibliofile - *După melci* de Ion Barbu

Este o mare şansă pentru cititorii argeşeni să poată consulta cărţi vechi şi rare la Biblioteca Judeţeană *Dinicu Golescu* Argeş, care deţine în secţia *Colecţii Speciale* mii de volume cu diferite elemente de bibliofilie: manuscrise, autografe, ex-librisuri, supra-librisuri, însemnări olografe, parafe şi sigilii inelare, cărţi valoroase pentru vechime, pentru legătură sau pentru editor şi locul editării, cărţi care au călătorit prin diferite ţări şi biblioteci importante sau au aparţinut unor personalităţi.

Interesantă şi fascinantă este lumea tăcută a cărţilor!

Unele au impresionante poveşti chiar de la naştere, la altele povestea călătoriei în spaţiu şi timp este uimitoare, dar trebuie să ai o anumită curiozitate, formaţie culturală, răbdare şi chiar dragoste ca să le pătrunzi tainele.

Am ales din noianul de valori, volumul *După melci* al matematicianului argeşean DAN BARBILIAN, care a semnat creaţia literară cu pseudonimul ION BARBU.

Dan Barbilian s-a născut în oraşul Câmpulung Muscel (1895), unde şi-a făcut studiile primare. A absolvit cursurile Liceului *I.C. Brătianu* din Piteşti în 1914, având ca examinator la bacalaureat pe renumitul profesor de matematică Gheorghe Ţiţeica.

A fost studentul *Facultăţii de Ştiinţe* din Bucureşti, după care, în 1921 a plecat în Germania pentru pregătirea doctoratului.

A debutat în 1918 cu poezia *Fiinţa* la revista *Literatorul* condusă de Alexandru Macedonski, iar în anul următor, în decembrie, a publicat la revista *Sburătorul* a criticului literar E. Lovinescu, sub pseudonimul Ion Barbu.

Prima variantă a poemului *După melci* a fost scrisă în 1920, iar în martie 1921 a fost publicată în revista *Viaţa Românească*.

În 1921, pe când se afla în Germania, la rugăminţile prietenului său Tudor Vianu, este de acord să debuteze editorial.

Vrând să-i facă o surpriză, Tudor Vianu şi graficianul Mihai Teişanu au tipărit placheta, în decembrie 1921, la Editura *Luceafărul* din Bucureşti, pe hârtie carton, ilustrată doar pe faţă, 24/31 cm şi cu supracopertă, fără să-i prezinte autorului varianta finală.

Rezultatul nu a fost cel scontat. Ion Barbu nu a acceptat tipăritura cu ilustraţia lui Mişu Teişanu, spunând că el nu a scris un poem pentru copii şi a pus pe foc tot tirajul de 1000 de exemplare...

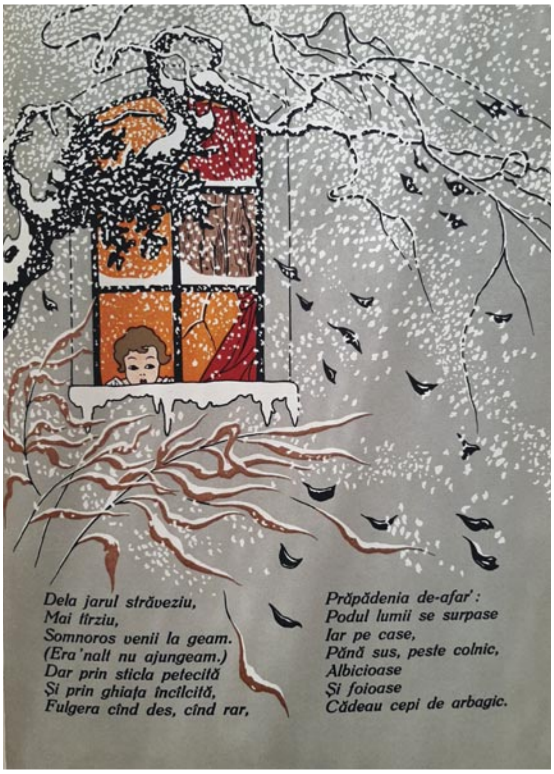
Întâmplarea aceasta este bine cunoscută, ea fiind relatată şi în manualele şcolare contemporane. Dar, dacă mulţi cunosc povestea, foarte puţini sunt aceia care au reuşit să vadă unul dintre cele şase exemplare salvate.

Nu se ştie cum au fost salvate, dar, sigur, anticarii şi colecţionarii pun mare preţ pe această bijuterie bibliofilă.

Lucreţia PICUI

N.R. Unul dintre exemplarele salvate ale cărţii *După melci* se află la Biblioteca „Dinicu Golescu" Argeş, unde Lucreţia Picui a lucrat. În ceea ce ne priveşte, am vrut să oferim cititorilor ocazia de a-şi face o idee nu despre poem, care a fost modificat de către autor, ci despre frumuseţea grafică-tipografică ediţiei respinse de către autorul poeziei.

LITERATURA ROMÂNĂ

Megieși cu identitatea românească

„Călătorii identitare. Românii megieşi, Vol. 2” al lui Mihai Nicolae este un document amplu şi deopotrivă o mărturie vie despre continuitatea şi rezistenţa culturii româneşti în spaţiile aflate departe de graniţele actuale ale României. Între paginile acestui volum se întinde o odisee etnică, o reconstrucţie minuţioasă a istoriei şi a sufletului românesc din dreapta Tisei, o zonă a cărei existenţă, pentru multă vreme, a fost ignorată sau necunoscută.

Cartea funcţionează simultan ca o cronică istorică şi un testament identitar, explorând trecutul comunităţilor româneşti care, de-a lungul secolelor, au supravieţuit în ciuda presiunilor politice, religioase şi culturale. Naraţiunea se construieşte printr-un stil descriptiv bogat, aproape etnografic, aducând în prim-plan nu doar evenimente istorice, ci şi trăirile, obiceiurile şi credinţele unei populaţii care a refuzat să fie absorbită de istorie.

Cu o sensibilitate aparte este redat specificul românilor maramureşeni din dreapta Tisei, accentuând legătura profundă a acestora cu pământul, credinţa ortodoxă şi tradiţiile strămoşeşti. Fiecare comunitate apare ca un microcosmos de valori ancestrale, în care biserica de lemn, portul tradiţional şi dansurile horei sunt elemente sacre ce funcţionează ca stâlpi de rezistenţă ai identităţii colective. Construcţia volumului se realizează în jurul unei serii de întâlniri şi experienţe personale, descrise într-o manieră evocatoare, ce oferă cititorului impresia că participă la un ritual ancestral. De exemplu, evocarea bisericii de lemn de la Peri, o stavropighie ortodoxă, capătă valoarea unui simbol al credinţei rezistente şi al identităţii neînfricate. Această structură sacralizată, îndelung venerată, reprezintă un bastion spiritual al românilor megieşi, în faţa unor realităţi politice şi culturale care s-au schimbat constant în jurul lor.

Modul în care autorul alege să trateze istoria este atractiv, mai ales pentru cititorul nespecializat în istoriografie, o manieră care amestecă realitatea documentată cu accente mitice, oferind o viziune arhetipală asupra Maramureşului. În paginile volumului, românii din dreapta Tisei nu sunt doar o populaţie, ci un popor al tradiţiilor imuabile, ce păstrează un cod moral şi spiritual transmis din generaţie în generaţie. Zimbrul, cetăţile dacice, codrii seculari şi ceteraşii devin simboluri ale unei românităţi atemporale, situate la graniţa dintre mit şi istorie.

Supranumit „Mica Vienă”, oraşul Cernăuţi îmbină influenţe arhitecturale din epoca austro-ungară cu stiluri româneşti şi moderne. Această combinaţie creează un spaţiu urban ce reflectă atât apartenenţa istorică la spaţiul românesc, cât şi influenţele central-europene. Cafenelele, restaurantele şi viaţa culturală diversă oferă o imagine complexă a unei identităţi transfrontaliere, adesea ignorate în studiile obişnuite despre Bucovina. Un exemplu interesant de adaptabilitate este „Fărşangul” sau carnavalul cu măşti, practicat la românii din Ungaria, obicei preluat de la comunităţile germane locale. Evenimentul include atât o paradă de măşti dimineaţa, cât şi un bal organizat seara, la care participanţii aduc mâncare din gospodăriile lor. Această sărbătoare relevă nu doar tradiţiile locale, ci şi adaptarea influenţelor din alte culturi, devenind un element de identitate comună pentru comunităţile româneşti şi cele din jurul lor

Istoriografia lui Nicolae evocă figura haiducului şi a preotului ca protectori ai comunităţii, păstrători ai „bunelor rânduieli” şi ai obiceiurilor străvechi. Chiar şi personalităţi istorice mai puţin cunoscute, precum Doxachi Hurmuzachi sau preotul Pahomie Ieromonahul, sunt reînviate printr-o naraţiune ce le atribuie roluri de apărători ai identităţii româneşti, prezentaţi ca nişte eroi etalon ai luptei împotriva uitării şi a asimilării culturale.

Stilul lui Mihai Nicolae este evocator, poetic şi, în acelaşi timp, riguros, jonglează abil între detalii descriptive şi reflecţii mai profunde asupra semnificaţiilor culturale şi spirituale ale tradiţiilor maramureşene, ceea ce face volumul să fie citibil de o sferă variată de cititori. Limbajul folosit este colorat de arhaisme şi expresii regionale, conferind autenticitate şi creând un sentiment de imersiune completă în universul satului maramureşean.

Autorul pare să fie nu doar cronicarul acestor comunităţi, ci şi un pelerin ce adună fragmente ale unei civilizaţii rurale aflate mereu în pericolul de a fi diluată de modernitate.Acest volum nu este doar un document istoric sau o lucrare etnografică; este o operă de recuperare identitară. Prin descrierile amănunţite ale obiceiurilor şi credinţelor, autorul reuşeşte să redea imaginea unui „Maramureş viu” care, deşi asaltat de timp şi schimbări, păstrează esenţa spiritualităţii româneşti.

Cristian MELEȘTEU